

ITSENÄISTYMINEN LASTENSUOJELUN ASUMISHARJOITTELUSSA

Tutkimus nuorten kokemuksista asumisharjoittelusta tukiasuntoon ja siitä itsenäiseen elämään.

Marko Kivihalme
Opinnäytetyö, kevät 2012
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Kivihalme, Marko. Itsenäistyminen Lastensuojelun asumisharjoittelussa - Tutkimus nuorten kokemuksista asumisharjoittelusta tukiasuntoon ja siitä itsenäiseen elämään. Diak Etelä Helsinki, 2012, 46 s. 5 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (amk)

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää onko Nallevuoren asumisharjoittelussa asuneiden nuorten saama tuki auttanut heitä itsenäistymisessä. Tavoitteena oli myös saada näkyväksi, onko asumisharjoittelulla merkitystä itsenäistyvälle nuorelle osana lastensuojeluprosessia.

Opinnäytetyö pitää sisällään, prosessikuvauksen Helsingin kaupungin nuorisokoti Mäkitorpan, ja siirtymisen laitoksen asumisharjoitteluun ja edelleen jälkihuollon tukiasuntoon muuttavien nuorten osalta. Mäkitorpan nuorisokoti on osa lastensuojelun sijaishuoltoa ja nuorisokodissa asuvat nuoret ovat iältään 13–17 –vuotiaita. Työssäni käyn lyhyesti läpi ikäkauden tuomia haasteita. Mäkitorpan nuorisokodin työmenetelmiin kuuluvat itsenäistyvän nuoren kanssa työskentely, omaohjaajatyö, tietyiltä osin verkostotyö. Nallevuoren asumisharjoittelu oli tarkoitettu 16-18 –vuotiaille itsenäistyvälle nuorille.

Mäkitorpan nuorisokodissa nuoret etenivät yksilöllistä itsenäistymispolkua pitkin kohti tukiasumista jälkihuollossa. Haastattelin työssäni teemahaastattelua käyttäen neljää Nallevuoren asumisharjoittelussa vuosina 2005–2009 asunutta nuorta. Nuorten haastatteluissa käy ilmi miten nuoret olivat kokeneet asumisharjoittelun tukeneen heitä itsenäistymisessä. Nuoret kertoivat kuinka he tapasivat omaohjaajaansa ja miten he kokivat asumisen Nallevuoreessa auttaneen heitä itsenäistymisessä. Haastatteluissa käytiin läpi myös ne valmiudet joita nimenomaan nuoret kokivat heillä olleen jo laitokseen tullessaan, ja miten heitä oli valmennettu itsenäistymisessä.

Nuoret kokivat Nallevuoren asumisharjoittelun erinomaisena paikkana harjoitella itsenäistä elämää turvallisuudessa ympäristössä. Omaohjaajan tuki koettiin merkittävänä osana, vaikka nuoret asumisaikanaan olivat kokeneet ohjaajan tuen liiallisena asioihin puuttumisena. Myöhemmin nuoret olivat ymmärtäneet ohjaajien antaman tuen merkityksen ja kokivat saaneensa erittäin hyvää palvelua, ja kaiken ohjaajan avun tärkeänä osana itsenäistymistä. Jatkon kannalta, kun nuorisokodin asumisharjoittelua kehitetään, tulee ottaa huomioon tässä työssä esille tulleet seikat, ne tärkeät havainnot joita nuoret laitoksessa aiemmin asuneet ovat tuottaneet. Entisten asukkaiden kokemukset asumisharjoittelusta ovat tärkeitä ja niiden avulla voidaan hyödyntää erilaisia näkökulmia suunniteltaessa laitoksen asumisharjoittelua.

Asiasanat: lastensuojelu, jälkihuolto, nuorisokoti, itsenäistyminen, tukiasunnot, asumisharjoittelu, laitossijoitus, sijaishuolto

ABSTRACT

Kivihalme, Marko. Towards independence in child welfare´s supported housing 46p., 5 appendices. Language: Finnish. Helsinki. Spring 2012.
Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of the study was to find out how youth have experienced supported housing in the youth home unit Nallevuori. The youth who lived in Nallevuori had been placed into custody under the child welfare law. Nallevuori is part of youth home Mäkitorppa, which is an institution for children between the ages of 13 and 17. In supported housing youth can practice their everyday skills under supervision of their own appointed counselor. Nallevuori unit has five rooms for youth who have showed skills required for independent living.

Four persons who had lived in Nallevuori unit between 2004 and 2008 were interviewed for the study. The interviews showed how supported housing had affected their independent living after the placement. The study gives some guidelines to Finnish foster care and it also shows the effects the supported housing has on youth who are at risk of exclusion.

Keywords: foster care, after care, supported housing, child welfare law, custody, exclusion

SISÄLTÖ

ABSTRACT.....	Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.
1 JOHDANTO	6
2 NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN LASTENSUOJELUSSA	8
2.1 Nuoren itsenäistymisen vaiheet ja ongelmakohdat	8
2.2 Asumisharjoittelu osana itsenäistymisen tukemista	10
2.2.1 Asumisharjoittelun edellytykset ja tavoitteet	10
2.2.2 Asumisharjoitteluprosessi.....	12
2.2.3 Arkielämän taidot.....	13
2.3 Työvälineitä itsenäistävässä työssä.....	15
2.3.1 Itsenäistymisen roolikartta	15
2.3.2 Umbrella työkirja.....	16
2.3.3 Omaohjaajatyö	16
2.3.4 Perhetyö.....	17
2.3.5 Verkostotyö	18
3 JÄLKIHUOLTO ASUMISHARJOITTELUN JÄLKEEN.....	20
3.1 Jälkihuollon järjestäminen.....	20
3.2 Jälkihuollon toteutus	22
3.3 Jälkihuollon päättyminen.....	22
3.4 Itsenäistymisvarat	23
4 TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS	24
4.1 Mäkitorpan nuorisokoti.....	24
4.2 Nallevuoren asumisharjoittelu.....	25
5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	29
5.1 Tutkimusongelma	29
5.2 Haastattelut.....	30
5.3 Aineiston analysointi	31
6 TULOKSET	33

6.1	Taustatietoja	33
6.2	Prosessi asumisharjoittelusta tukiasuntoon	34
6.3	Käytännöntaidot ja asuminen.....	37
6.4	Kuinka asuminen onnistui?	39
6.5	Johtopäätöksiä.....	40
6.6	Luotettavuuden tarkastelu ja eettisyys	43
6.7	Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusehdotukset	45
6.8	Oman ammatillisen kehittymisen pohdintaa.....	46
LÄHTEET		47
Liite 1		49
Liite 2		50
Liite 4		51
Liite 5		53

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää onko Nallevuoren asumisharjoittelussa asuneiden nuorten saama tuki auttanut heitä itsenäistymisessä. Tavoitteena oli myös saada näkyväksi onko asumisharjoittelulla merkitystä itsenäistyvälle nuorelle osana lastensuojeluprosessia.

Nuorten huostaanotot ovat olleet mediassa puheenaihe jo pitkään. Välillä huostaanotot kääntyivät tilastoissa laskuun, noustakseen jälleen. Tuoreimpien saatavilla olevien Terveystieteiden ja hyvinvointilaitoksen tilastojen mukaan oli kodin ulkopuolelle sijoitettuna vuoden 2010 aikana 17 064 lasta ja nuorta. Jos tätä verrataan vuoteen 2009, kasvoi sijoitettujen lasten määrä reilun prosentin. Laitoksiin sijoitettujen lasten määrä on kasvanut 2000-luvulla. Lastensuojelun asiakkaana oli yhteensä yli 78 500 lasta ja nuorta. Kasvua vuoteen 2009 on 11 prosenttia. (Lastensuojelu 2010.)

Nuorilla jo itsenäistymisen alkuun päässeillä paluu kotiin laitoksesta on usein hyvin epätodennäköistä johtuen kotioloista tai siitä syystä että nuori on jo sen ikäinen, että hänen on järkevämpää alkaa itsenäistyä. Nuorisokotiin tullessaan nuoret ovat yleensä jo yläasteella ja irtautuminen kotoa olisi alkanut sijoituksesta huolimatta. Nuori alkaa tehdä eroa vanhempiinsa yläasteikäisenä ja kaverit alkavat saada isomman merkityksen nuoren elämässä. Nuorisokodissa nuoret saavat korvaavia kokemuksia, joita heiltä on jäänyt puuttumaan puutteellisissa kotioloissa. Nuorisokodissa heidät kohdataan tasavertaisina suhteessa muihin asukkaisiin ja he ovat aina tervetulleita sinne takaisin. Nuorisokodissa nuoret pääsevät harjoittelemaan itsenäistymisen taitoja oman ohjaajansa turvallisella opastuksella, hyvin strukturoidussa ympäristössä. Nuorelle neuvotaan käytännön taitoja, kodinhoitoa, ruuanlaittoa ja mikä tärkeintä, rahan käyttöä.

Usein nuorisokotiin perustetaan asumisharjoitteluosasto tai vastaava, jotta nuori pääsee turvallisesti kokeilemaan miltä tuntuu asua yksin ja hoitaa asioita itsenäisesti. Nuorelle annetaan vastuuta oman taloutensa hoitoon. Asumisharjoitte-

lussa nuori oppii itse mitä tarkoittaa, se että käydään ostamassa kaupasta viikon ruokatarvikkeet ja kuinka saadaan rahat riittämään elämiseen.

Lastensuojelun asiakkuuden perusteella nuorilla on oikeus jälkihuoltoon täytettyään 18 vuotta, ja tässä vaiheessa yleensä sijoitus laitoksessa päättyy. Tukiasunnossa nuoret saavat vielä muutaman lisävuoden aikaa saada tukea itsenäistymiseensä sosiaaliohjaajalta. (Lastensuojelulaki, 37§.)

Olen opinnäytetyössäni tutkinut lastensuojeluprosessia laitoksesta itsenäiseen elämään, ja haastatellut neljää sijoitettuna ollutta nuorta, jotka pärjäävät elämässään. Haastatteluista käyvät ilmi ne seikat, jotka nuoret kokivat merkitykselliseksi itselleen, kun he asuivat nuorisokodin asumisharjoittelussa. Erikoispiirteenä juuri tälle asumisharjoittelulle oli se, että kyseessä oli iso vanha koulurakennus johon oli rakennettu viisi soluasuntoa juuri tämän tyyppistä palvelua ajatellen. Nuoret saivat tukea itsenäistymiseensä myös muilta samassa tilanteessa olevilta nuorilta, sekä omalta ohjaajaltaan.

Opinnäytetyö sopii hyvin materiaaliksi tahoille jotka ovat kiinnostuneita saamaan lisää tietoa asumisharjoitteluprosessista. Opinnäytetyöstä saa esimerkiksi sosiaalialaa opiskeleva hyvät perustiedot asumisharjoitteluprosessista tiiviissä muodossa, jos haluaa tutkia lastensuojeluprosessia ja itsenäistymistä laitoksesta. Suunniteltaessa laitoksen yhteydessä toimivaa asumisharjoittelua, saa työstä hyviä vinkkejä siitä mitä kannattaa ottaa huomioon kun halutaan toimia asiakaslähtöisesti nuoret huomioon ottaen.

2 NUOREN ITSENÄISTYMISEN TUKEMINEN LASTENSUOJELUSSA

2.1 Nuoren itsenäistymisen vaiheet ja ongelmakohdat

Lapsen kehittyminen fyysisiltä, sosiaalisilta ja psyykkisiltä ominaisuuksiltaan kohti aikuisuutta kuuluu nuoruuden kehitysvaiheeseen. Ikävuosien 12 ja 22 väliin jäävää ajanjaksoa pidetään nuoruutena. Kyseinen ajanjakso jaetaan varhais- (12-14v.), keski- (15-18v.) ja myöhäisnuoruuteen (19 -22 v.). (Anttila 2005, 126.)

Omassa tutkimuksessani painopiste on tutkimuksen kannalta keskeiseen keski- ja myöhäisnuoruuteen, johon myös nuorisokoti sijoitus ja tukiasuminen sijoittuvat. Iän mukaan nuoruuden jaottelu on kuitenkin usein ongelmallista, koska onko 20 -vuotias nuori vielä nuori vai jo aikuinen? Tästä on esitetty erilaisia tulkin-toja. Eriksonin (1982) mukaan nuori siirtyy murrosiän lopulla nuoreen aikuisikään, joka kestää 19 vuoden iästä 40 ikävuoteen asti. Nurmen ym (2006, 160) näkemys taas väittää nuoren siirtyvän noin 20-vuotiaana varhaisaikuisuuteen, kun taas toisaalta Arnett (2000, 469) kuvailee ikäjaksoa 18:sta 25. vuoteen kehittyvän aikuisuuden ajaksi. Samaa kaikille nuoren aikuisiän määritelmille on niille laitetuista eri ikärajoista huolimatta, että kyseessä on ajanjakso, jolloin nuoresta tulee itsenäinen, omillaan toimeen tuleva aikuinen. Ikärajoilla on tietenkin merkitystä, kun määritellään nuoren juridinen vastuu omista asioistaan ja milloin hänelle tähän ikänsä puolesta annetaan yhteiskunnassa mahdollisuudet (Silbereisen & Kracke 1997, 94).

Transitiovaihe on nuoruuteen liittyvä siirtymäkausi lapsuudesta aikuisuuteen. Kyseinen vaihe alkaa murrosiästä eli puberteetista, jolloin fyysiset ominaisuudet muuttuvat ja lapsesta kasvaa aikuinen. Murrosikä alkaa tytöillä hieman aiemmin kuin pojilla, keskimäärin 12 -vuotiaana, tosin yksilöllisiä eroja ilmenee. Joskus murrosikä alkaa jo 10 vuoden iässä, ja joillakin tämä alkaa vasta 16-vuotiaana tai jopa myöhemmin. (Anttila 2005, 127.)

Murrosiässä alkaa myös vanhemmista itsenäistyminen ja irtaantuminen. Rajoja

koetteleminen voi olla rajua ja protestointi on joskus yksi tämän ilmenemismuotoja. Nuori osoittaa olevansa irrallinen yksilö vanhemmistaan, joka näkyy nuoren tehdessä eri tavalla kuin vanhemmat toivovat tai olemalla eri mieltä heidän kanssaan. (Isotalo & Kinnunen 2004, 9.)

Aikuistumiseen kuuluu vapaus ja sen aiheuttamasta tunteesta nauttiminen. Nuori on täysin vastuussa omista asioistaan, ja hänen kuuluu myös nauttia omien asioiden päätäntävällästä. Tähän tarvitaan monesti tukea, jotta osataan tehdä oikeanlaisia päätöksiä. Nuorelle täytyy antaa tunne siitä, että hänestä ollaan kiinnostuneita ja hänestä välitetään, välillä jopa osin vasten nuoren omaa sen hetkistä tahtoa. (Laaksonen 2004, 10.)

Nuorten kasvaessa kohti aikuisuutta voi käydä niin, että nuoren itsenäistymistaidot ovat jostain syystä puutteellisia, tai hän ei ole päässyt näitä taitoja kartuttamaan. Normaalit arkipäivän askareet tuottavat hankaluuksia, mutta nuori alkaa olla muuten jo aikuistumassa. Koulutukseen hakeutumisessa tai työelämään siirtymisessä voi olla hankaluuksia. Pärjääminen koulussa voi tuottaa ongelmia. Itsenäistyminen on kehityspsykologian vaihe, jossa taustatuen tarve on voimakas. Nuorella täytyy olla mahdollisuus kokea, että hänellä on taustallaan luotettava aikuinen jolta tarvittaessa kysyä neuvoa, joka on kiinnostunut hänen hyvinvoinnistaan. Tässä vaiheessa myös laitoksesta irtautuminen ja elämisen opetteleminen muuttuneessa ympäristössä on merkittävää. Nuori tarvitsee positiivista kannustamista ja tukea omiin päätöksiinsä. Tässä kohtaa nuoren itsenäistymistä syrjäytymisen vaara alkaa olla suuri. Nuorta tulee tukea ja vahvistaa, hänen tulevaisuuden näkymiään tulee ottaa huomioon, ja nuoren omia resursseja otetaan käyttöön. (Laaksonen 2004, 11.)

Näissä ongelmatilanteissa turvaudutaan usein, jos avohuollon tukitoimet ovat riittämättömiä, lastensuojelun sijoitukseen. Sijoitus voi tapahtua joko avohuollon tukitoimena, tai huostaanoton kautta. Jos todetaan että ei ole nuoren edun mukaista sijoittaa häntä perhehoitoon tai muuten riittävien tukitoimien avulla muualle, voidaan hänet sijoittaa nuorisokotiin. Ensisijaisesti kuitenkin kaikki alaikäiset pyritään sijoittamaan perheisiin. (Lastensuojelulaki, 50§.) Nuorisokoti tekee itsenäistävää työtä, josta harvoin muutetaan enää takaisin kotiin sijoituksen jäl-

keen. Yleisimpänä tapana kokemukseni kautta työskennellessäni vuosia asumisharjoitteluohjaajana nuorisokodissa, on että nuori harjoittelee laitoksessa ollessaan itsenäistymistaitoja ja siirtyä taitojen karttuessa laitoksissa usein oleviin asumisharjoitteluyksiköihin. Laitossijoituksen jälkeen nuorella on mahdollisuus siirtyä jälkihuoltoon ja jälkihuollon tukiasunnot ovat hyvä tukimuoto nuorelle, joka ei pärjää vielä täysin itsenäisesti.

2.2 Asumisharjoittelu osana itsenäistymisen tukemista

Vaikka Laaksonen (2004) puhuu jälkihuollon merkityksestä, pidän edellä mainittuja asioita merkityksellisenä myös asumisharjoittelun osalta. Tutkimuksen kohteena olevassa asumisharjoittelussa nuoret ovat juuri täysi-ikäistymässä tai jo täysi-ikäisiä, joten monella on jälkihuoltosuunnitelma jo tehtynä. Näin ollen näkisin itse asumisharjoittelun enemmän jälkihuoltoon kuuluvaksi sijaishuollon ja jälkihuollon välimaaston palveluksi.

Asumisharjoittelun tarkoituksena on itsenäistymiseen liittyvien asumistaitojen, oma-aloitteisuuden, vastuullisuuden ja oman kontrollikyvyn harjoittelu laitoshenkilökunnan ohjaamana sekä vähittäinen irtautuminen laitoksesta. Tavoitteena on, että nuori laitoksesta lähtiessään pystyisi asumaan itsenäisesti ja hoitamaan asiansa.

Työntekijän kannalta on merkittävää, että vuosien työ sijaishuollossa ei jää kesken. Asumisharjoitteluun siirtyessä entinen omaohjaaja osastolta näkee nuoren itsenäistymistä sivusta seuraten. Työntekijä voi tuntea helposti myös syyllisyyttä hylätessään nuoren ja tässä kohtaa on hyvä, että nuori siirtyy suunnitelmallisesti saattaen seuraavaan vaiheeseen eli asumisharjoitteluun, kuten myös asumisharjoittelusta jälkihuollon tukiasuntoon (Laaksonen 2004, 11–12.)

2.2.1 Asumisharjoittelun edellytykset ja tavoitteet

Asumisharjoitteluasunnossa asuva nuori on edelleen sijaishuollossa ja laitospaikalla. Asumisharjoittelusta ei peritä vuokraa. Nuorisokoti vastaa nuoren elin-

kustannuksista. Vastuusosiaalityöntekijä kirjaa nuoren asiakassuunnitelmaan nuoren itsenäistymistä tukevat toimenpiteet. Laitoksessa tehdään nuoren hoito- ja kasvatussuunnitelma, jonka sisältönä on itsenäistymisen tukeminen. Nuoret asuvat asumisharjoittelussa puolesta vuodesta vuoteen oman asiakassuunnitelmansa mukaan. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Nuori voi muuttaa asumisharjoitteluun kun tietyt edellytyksen täyttyvät. Näitä edellytyksiä ovat seuraavat:

- laitos katsoo, että nuorella ei ole enää tarvetta osastohoitoon
- nuori on valmis sitoutumaan asumisharjoitteluun
- päiväohjelma tai suunnitelma päiväohjelmaksi. Tällaisena voidaan pitää koulua, työharjoittelua, nuorten työhönohjauksen (Jälkihuollon sosiaalityön palvelumuoto) asiakkuutta, tai lausuntoa työ- ja elinkeinokeskukselta, että nuori ei ole kykenevä hakemaan työtä tai ottamaan sitä vastaan. Nuoren tulee olla kykenevä huolehtimaan omasta ja asuntonsa siisteydestä riittävän hyvin.
- Päihteiden käyttö on hallinnassa tai hoitokontaktit kunnossa.
- Psykkinen vointi kestää asumisharjoittelun ja nuori kykenee tarvittaessa huolehtimaan omasta lääkityksestään, tarvittaessa valvotusti asumisharjoitteluohjaajan avustuksella.
- Valmius harjoitella yksinoloa, koska asumisharjoittelussa ei ole ympärivuorokautista henkilökuntaa. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Päätavoitteena on, että nuori saavuttaa riittävät valmiudet arjesta selviytymiseen, oppii tukeutumaan omiin verkostoihinsa ja tutustuu elämän yhteiskunnallisiin ja taloudellisiin realiteetteihin. Tavoitteena on rohkaista ja opastaa nuorta aktiivisesti hoitamaan omia asioitaan ja tekemään itseään koskevia päätöksiä (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Hoito- ja kasvatuseuvottelussa päätetään asiakassuunnitelman (Lastensuojelulaki, 2007, 30§) mukaisesta asumisharjoittelusta ja käydään läpi nuoren oikeudet ja velvollisuudet. Lisäksi kirjataan nuoren asumisharjoittelun suunnitel-

ma, joka sisältää henkilökohtaiset asumisharjoittelun tavoitteet ja seurannan. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Muuttoneuvottelussa sovitaan asumisharjoitteluasuntoon muuttamisen ajankoh- ta. Neuvottelussa käydään läpi tavoitteet asumisharjoittelulle, arvioidaan ole- massa olevien tukitoimien riittävyttä, luonnostellaan itsenäistymissuunnitelmaa asetettujen tavoitteiden pohjalta sekä tehdään alustava arvio asumisharjoittelun pituudesta. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Hoito- ja kasvatusneuvotteluja pidetään nuoren tarpeen mukaan, vähintään kaksi kertaa vuodessa. Neuvotteluihin kutsutaan nuori, huoltaja, vastuusosiaali- työntekijä, asumisharjoittelun ohjaaja, ja tarvittaessa esimies. Neuvotteluun voi- daan kutsua muita nuorelle tärkeitä ihmisiä. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

Vastuusosiaalityöntekijä seuraa nuoren asumisharjoittelua ja pitää yhteyttä nuo- reen ja omaohjaajaan. Lähiverkoston lisäksi yhteistyö-kumppaneita ovat mm. oppilaitokset, hoitavat tahot, lastensuojelun tukiasunnot, sekä työllistämis- ja koulutuspalvelut. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

2.2.2 Asumisharjoitteluprosessi

Helsingin kaupunki on laatinut oman ohjeistuksen asumisharjoittelun prosessille omista yksiköissään, jota kaikki kaupungin omat ja maksusitoumuslaitosten asumisharjoittelut pyrkivät ohjeellisesti noudattamaan. Asumisharjoitteluproses- si voidaan jakaa muutto ja alun arviointivaiheeseen, ohjaus- ja tukivaiheeseen.

Nuori muuttaa ohjaajan avustamana asumisharjoitteluasuntoon. Asumisharjoi- telu alkaa arviointivaiheella, jonka aikana selvitetään nuoren kyky itsenäiseen asumiseen ja raha-asioiden hoitamiseen, kyky käydä koulussa, töissä tai kurs- silla eli huolehtia päiväohjelmastaan itsenäisesti, sekä tarvittavan tuen laatu ja määrä (liite 2). Arviointivaiheen merkitys korostuu oman yksikön ulkopuolelta tulevien nuorten kohdalla. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

Ohjaus- ja tukivaiheessa tuetaan nuorta päiväohjelmansa hoitamisessa. Mikäli nuorella ei ole päiväohjelmaa, ohjataan nuorta päiväohjelman järjestämisessä. Asumisharjoittelun ohjaajat kartoittavat nuoren taitoja ja kykyä selvitä arjen haasteista. Tarvittaessa nuori ohjataan erityisen tuen piiriin, esim. päihdekuntoutus, psykiatrinen hoito ja työtoiminta. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

Asumisen aikana nuori hoitaa asioitaan enemmän itsenäisesti. Nuorta kannustetaan tuomaan esiin omia mielipiteitänsä ja asettamaan työskentelylle realistisia tavoitteita. Nuorta motivoidaan vastuullisuuteen ja aktiivisuuteen. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

2.2.3 Arkielämän taidot

Nuori harjoittelee asumisharjoittelussa arkielämän taitoja. Asumisharjoittelun ohjeistuksessa on luokiteltu tietyt kriteerit taitojen toteutuksesta. Nuorella tulee olla hallussa seuraavanlaisia taitoja. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010).

Nuoren tulee hallita omasta henkilökohtaisesta hygieniasta ja omasta ulkonäöstään huolehtiminen. Vaatteiden vaihtaminen on rutiininomaista, kuten myös niiden hankkiminen. Pukeutumisen tulee olla myös säänmukaista. Ajan hallinta, johon kuuluu kellon tunteminen, yleisesti ajan hahmottaminen, sekä normaali vuorokausirytm. Päiväohjelma tulee olla jollain tapaa hallussa. Nuori käy koulussa tai töissä, ja hoitaa nämä aktiivisesti. Osaa pyytää tarvittaessa apua. Nuorella on harrastuksia tai muuta sosiaalista elämää. Hän pystyy hoitamaan asioita kodin ulkopuolella omatoimisesti tai osaa pyytää apua. Terveystila on sillä tasolla että hän pärjää itsenäisesti. Osaa tarvittaessa ottaa yhteyttä terveysasemalle, ja hoitaa ruokailunsa terveellisesti. Lääkitys sujuu itsenäisesti. Nuoren tulee osata perussiivous, vaatehuolto ja wc-hygieniaan liittyvät vaatimukset. Ruuan hankinta ja valmistus ei tuota ylivoimaisen vaikeita ponnistuksia. Nuoren tulee osata käyttää rahaa taloudellisesti ja suunnitella asioita etukäteen, niin että rahat riittävät. Nuori osaa pitää huolta omista henkilökohtaisista asiapape-

reistaan kuten koulu/työtodistuksista. Nuori osaa auttavasti hoitaa etuuksien hakemisen, tietää velvollisuutensa vuokran maksun ja siihen liittyvien asioiden suhteen. Nuori hahmottaa muut elämään liittyvät kulut, kuten puhelimen, lehdet, bussiliput, ja harrastuskulut. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

2.3 Työvälineitä itsenäistävässä työssä

2.3.1 Itsenäistymisen roolikartta

Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä on kehittänyt itsenäistyvän nuoren roolikartan, joka (kuva 1) havainnollistaa selkeällä tavalla nuoren maailmassa tapahtuvia muutoksia

Kuva 1. Itsenäistyvän nuoren roolikartta, Varsinais-Suomen lastensuojelukuntayhtymä, 2011.

Sari Laaksonen on nuoren itsenäistymiskartan pohjalta koonnut Jälkihuoltooppaaseensa (2004, 49–50) elämän pääroolit neljään päärooliin. Arvonsa tunteja huolehtii terveydestään ja puhtaudestaan, ja kykenee tunnistamaan ja säätlemään tunteitaan. Onnenvaalija viihtyy myös yksin, ottaa huomioon muita, ja vaalii ihmissuhteita ja myös tavoittelee unelmiaan. Itsensä elättäjä hoitaa opiskeluja tai työtä sääntillisesti, maksaa laskunsa, ja osaa elää taloudellisesti. Arjen sankari huolehtii omasta huoneestaan ja päivärytmistään, hän osaa myös sietää pettymyksiä ja hoitaa arkiset askareet, siivoamisen ja pyykit.

Itsenäistymisen roolikarttaa käytetään asumisharjoittelutyön tukena, pohdittaessa yhdessä nuoren kanssa hänen polkuaan kohti itsenäistä asumista. Samaa roolikarttaa käytetään myös paljon jo ennen asumisharjoitteluun muuttoa nuorisokodin osastolla. (Mäkitorpan nuorisokoti laatukäsikirja 2010.)

Itsenäistyvän nuoren roolikartan viisi eri osa-aluetta ovat merkittävässä roolissa kun nuoren itsenäistymistä tarkastellaan ohjaajan näkökulmasta. Ohjaaja tarkkailee kuinka nuori on sisäistänyt omaan elämäänsä liittyviä asioita.

2.3.2 Umbrella työkirja

Turun ammattikorkeakoulu on ollut kehittämässä Umbrella työkirjaa (2000), jota käytetään hyvin yleisenä työvälineenä itsenäistävässä työssä. Työkirja on pääpiirteissään jaettu viiteen eri osa-alueeseen:

1. Minä itse -oma tarina, perhe, sukupuoli, elämänjano, terveys, puhtaus, seksi, hyvinvointiin liittyvät seikat ja vapaa-aika
2. Koti – siivous, ruuanlaitto, kodinhoito
3. Koulu ja työ
4. Raha-asiat
5. Paikallistietämys

Työkirjan avulla nuorelle on tarkoituksena rakentaa oma portfolio sisältäen hänen oma historiansa, saada aikaan oma kasvukansio, ja näin ollen saada konkreettiseksi nuorelle omat taustat ja mielenkiinnon kohteet. (Laaksonen 2004, 52–54). Umbrella työkirja on hyvä tapa ottaa asioita huomioon, mutta työkirjan käyttöönotto voi olla työntekijän aktiivisuudesta ja perehtyneisyydestä riippuen asiaan paljon vaikuttava seikka.

2.3.3 Omaohjaajatyö

Omaohjaajatyö on nuoren ja työntekijän välinen suhde, jolla tarjotaan yksilöllinen tuki nuoren itsenäistymiseen. Työskentely on tietoista ja suunnitelmallista. Nuori ja ohjaaja yhdessä laativat asumisharjoittelun suunnitelman, joka sisältää päiväohjelman, henkilökohtaisen budjetin, nuoren verkoston tuen kartoittamisen ja arkielämän taitojen harjoittamisen. Omaohjaaja huolehtii nuoren päivittäisestä ohjauksen suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista yhdessä muun henkilökunnan kanssa. Lisäksi omaohjaaja toimii nuoren tukena työryhmän ja eri yhteistyötahojen kanssa pidettävissä kokouksissa. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Nuoren siirtyessä kohti itsenäistä elämää, on uhkakuvana syrjäytyminen ja yksinäisyys. Omaohjaajalle on tärkeää, että ylläpidetään nuoren kanssa yhdessä suhdetta perheeseen ja muihin verkoston henkilöihin. Omaohjaajan rooli on merkityksellistä silloin, kun puhevälit nuoren ja vanhempien välillä ovat jostain syystä huonot tai katkenneet. (Timonen-Kallio 2000 31.)

Omaohjaaja laatii myös nuorelle hoito ja kasvatussuunnitelman joka pohjautuu asiakassuunnitelmaan. Tähän on kirjattu Lastensuojelulain 30 § mukaisesti sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle, hänen vanhemmilleen, huoltajilleen tai muille nuoren hoidosta ja kasvatuksesta vastaaville henkilöille. Suunnitelmaan kirjataan myös, miten nuoren yhteydenpito ja yhteistoiminta nuoren vanhempien ja muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa on toteutettu ja nuoren edun mukaisesti on huomioitu tavoite perheen jälleenyhdistämisestä, jos mahdollista. (Lastensuojelulaki 2007, 30§.)

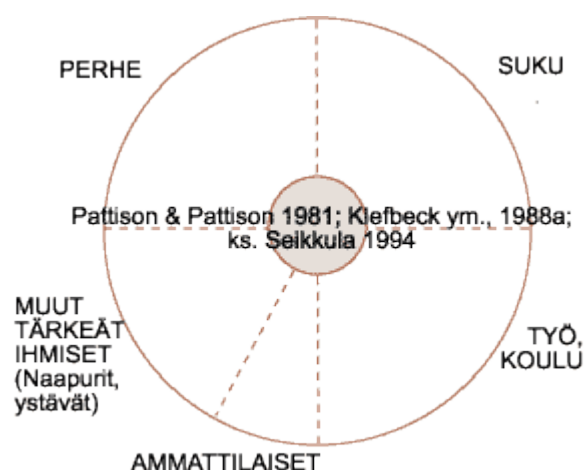
2.3.4 Perhetyö

Omaohjaaja vastaa perhetyöstä, jonka tavoitteena on saada perheeltä tukea nuoren aikuistumiseen. Asumisharjoittelun aikana pyritään tukemaan nuoren ymmärrystä perheestään osana sosiaalista tukiverkkoaan sekä omaa muuttanutta asemaansa yksilönä. Perhe on nuoren tulevaisuuden kannalta tärkeä voimavara. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Vaikka totuus on se, että nuori tarvitsee omaa tilaa itsenäistymiseen, on myös tärkeää ja nuoren edun mukaista, että hänellä on lähipiirissään vähintään yksi luotettava aikuinen. Tämä on usein toinen vanhemmista, tai mahdollisesti muu luotettava aikuinen, esimerkiksi isovanhempi. Erityisesti itsenäistymisvaiheessa tärkeänä seikkana on luotettava yhteydenpito vanhempiin ja muuhun verkostoon. Hyvään yhteistyöhön pääsy vanhempien tai verkoston kanssa tukee nuoren positiivista kehitystä. Anttilan (2005) mukaan, asosiaalista käyttäytymistä, kuten väkivaltaisuutta, valehtelua, varastamista ja päihteiden käyttöä on havaittu eniten nuorilla, joiden vanhemmat ovat välinpitämättömiä. Hyvä suhde suojaa nuorta ikäkauden tyypillisiltä oireilta kuten, sosiaaliselta ahdistukselta eli sosiaalisiin tilanteisiin liittyviltä peloilta, sekä monilta psyykkisiltä vaikeuksilta, esimerkiksi masennukselta. (Anttila 2005, 137.)

2.3.5 Verkostotyö

Verkostotyön tavoitteena on tukea nuorta omien asioidensa hoitamisessa. Tarkoituksena on tarjota nuorelle kontakteja, joista on hänelle hyötyä myöhemmässä elämänvaiheessa. Verkostotyön merkitys korostuu erityisryhmien kohdalla. (Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet 2010.)

Kuva 2. Verkostokartta. (Sosiaaliportti 2011)

Nuoren verkostojen kartoittamisessa käytetään usein apuna verkostokarttaa (kuva 2), jonka avulla on helppo selvittää miten läheisessä suhteessa kuhunkin

verkoston osaan nuori on, ja mitä verkostoja kannattaa hyödyntää itsenäistymisessä. Verkostokartan avulla saa nuoren kanssa yhdessä selkeytettyä konkreettilla tavalla ketä hänen verkostoonsa mahdollisesti kuuluu, ja kuinka lähellä he ovat nuorta. Nuorelle on myös helppo osoittaa kuinka paljon hänen asioistaan huolta pitäviä tahoja on.

3 JÄLKIHUOLTO ASUMISHARJOITTELUN JÄLKEEN

3.1 Jälkihuollon järjestäminen

Laitossijoituksen, johon myös asumisharjoittelu osaltaan kuuluu, jälkeen on nuorelle tarjottava mahdollisuutta jälkihuoltoon jos sijoitus on kestänyt yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta. Nuorelle voidaan järjestää jälkihuoltoa vaikka häntä ei olisi aiemmin sijoitettu kodin ulkopuolelle tai sijoitus olisi kestänyt alle puoli vuotta. (Lastensuojelulaki 2007, 40§)). Jälkihuolto on mahdollista järjestää myös muille pitkäaikaisesti avohuollon tukitoimien varassa olleille lapsille ja nuorille (Lastensuojelun käsikirja 2007), mutta tässä tapauksessa se järjestetään kunnan tähän erikseen varaamien määrärahojen puitteissa (Räty 2007, 398).

Jälkihuollossa tuetaan sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta, hänen vanhempiaan ja muuta lähiverkostoa. Nuoren asioista vastaavan jälkihuollon sosiaalityöntekijän on pidettävä huoli, siitä että jälkihuoltosuunnitelma on laadittu aikataulussa vuosittain. (Lastensuojelulaki 2007, 40 §)

Jälkihuoltoa on siis edeltänyt huostaanotto tai avohuollon sijoitus kodin ulkopuolelle. Huostaanottoa on edellyttänyt, että lapsen tai nuoren huolenpito on ollut puutteellista tai hänen kasvuolosuhteensa ovat uhanneet hänen terveyttään tai kehitystään tai lapsi on omalla päihteiden käytöllään vaarantanut terveytensä ja kehityksensä. Huostaanotto on lisäksi katsottu olevan lapsen edun mukaista. (Lastensuojelun käsikirja 2007; LSL 2007, 40 §; Räty 2007, 227.)

Sijaishuollolla on tavoitteena saatella nuorta kohti itsenäistä elämää, jotta hän pärjäisi omillaan, ja olisi oma sosiaalinen verkostonsa. Hän osaa tarvittaessa hakeutua myös tarvittavan avun piiriin. Jälkihuollon tarkoituksena on tukea nuorta tässä vaiheessa, kun yhteiskunta on puuttunut hänen elämäänsä raskaimmalla mahdollisella keinolla, huostaanotolla, ja poistanut hänet oman luonnollisen verkostonsa piiristä. Yhteiskunnalle tulee halvemmaksi järjestää nuorille muutamaksi vuodeksi jälkihuoltoa, kuin ottaa riski syrjäytymisestä, sen uhan

alla olevan nuoren kohdalla (Laaksonen 2004, 18).

Jälkihuoltosuunnitelmaan (liite 4) kirjataan jälkihuollon tarkoitus ja tavoitteet. Lapselle tai nuorelle on aiemmin tehty asiakassuunnitelma, joka on sijaishuollon ajan toiminut suunnittelun ja arvioinnin välineenä. Jälkihuoltoa toteutetaan samalla tavalla. On tärkeä erikseen keskustella lapsen ja etenkin nuoren omista tarpeista ja vastaavasti neuvotella vanhempien tai muiden lasta hoitaneiden kanssa heidän tuen tarpeestaan. Varsinkin nuoret kaipaavat turvallista aikuista, joka pitkäkestoisesti voi olla nuoren kanssakulkija kohti aikuisuutta. (Laaksonen 2004, 15).

Jälkihuollon merkittävin tuen muoto on tukiasuminen. Jälkihuollon sosiaaliohjaaja tukee nuorta tämän asumisessa ja kaikkeen mitä asumiseen liittyy. Nuorella on myös jälkihuollon sosiaalityöntekijä, joka on prosessin haltijana kaikessa jälkihuoltoon liittyvissä päätöksissä. Lisäksi jälkihuoltoon oikeutetulla nuorella on mahdollisuus työkuraattorin palveluihin nuorten työhönohjauksesta. Näin ollen nuorella on siis varsin kattava tukiverkosto jälkihuollon sosiaalityöstä. (Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen 2011.)

Jälkihuolto on nuoren vapaaehtoisuuteen perustuvaa toimintaa. Kantonen (2011) tuo tutkimuksessaan esille nuoren päätyemisestä jälkihuoltoon, että ohjaajat halusivat yhdessä nuoren kanssa varmistaa uuden koulun käymisen onnistumisen. Nuoret kokivat myös olevansa enemmän vastuussa tekemisistään, kuin laitoksessa asuessaan.

Tukiasunnossa asuminen on väliaikaista nuoren siirtyessä kohti itsenäistä elämää. Lähtökohtana työlle on, että pelkkä asunto ei riitä, vaan nuori tarvitsee myös muutakin tukea kypsyessään kohti omaa elämäänsä (Ahlroth & Kurganova 2007, 71.) Nuoren on mahdollista käsitellä sosiaaliohjaajan kanssa esimerkiksi toimeentuloon, opiskelun aloittamiseen tai jaksamiseen, ja työllistymiseen liittyviä kysymyksiä, harjoitellen vastuunottamista omasta elämästään. Nuorta ohjataan kunkin tarpeen mukaisen palvelun piiriin, josta arvioi nuorelle olevan hyötyä. Tällaisia palveluja voivat olla esimerkiksi erilaiset päihde- ja mielenterveyspalvelut.

Nuori tapaa sosiaaliohjaajaansa yhdessä sovittujen aikataulujen mukaisesti. Kun nuori asuu tukiasunnossa, on tapaamisia keskimäärin 1-2 kuukaudessa, mutta tiiviimpikin työskentely on mahdollista, jos tarvetta ilmenee. Tapaamiset sovitaan tapahtuvaksi pääsääntöisesti arkisin virka-aikaan. Oman työntekijän ollessa poissa, voi asiakas olla virka-aikaan yhteydessä neuvontanumeroon. Neuvontanumerosta vastaa jälkihuollon tukiasuntojen työntekijä, joka ohjeistaa asiakasta erilaisten epäselvyyksien selvittämisessä. (Korhonen 2010).

3.2 Jälkihuollon toteutus

Jälkihuollon tarkoitus on tehdä helpommaksi nuoren kotiutuminen sijaishuollosta tai helpottaa nuoren itsenäistymisprosessia. Käytössä ovat kaikki mahdolliset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, joita on järjestettävissä yksilöllisen tarpeen mukaan. (Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen 2011.)

Jälkihuoltovelvoitteeseen sisältyy myös nuoren vanhempien tai verkoston tukeminen erityisesti sijaishuollon jälkeisessä kotiuttamistilanteessa. Tukeminen voi tarkoittaa muun muassa vanhemmille järjestettäviä avohuollon palveluja tai taloudellista tukemista. (Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen 2011.)

3.3 Jälkihuollon päättyminen

Velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai viiden vuoden kuluttua siitä kun lapsi on sijoittamisen päättymisen jälkeen ollut viimeksi lastensuojelun asiakkaana. Itsenäistyvää nuorta ei kuitenkaan saa jättää ilman tukea tämän jälkeenkään vaan sosiaalityöntekijän tulee ohjata ja saattaa hänet tarvittaessa käyttämään muita kunnan järjestämiä yleisiä palveluja, tukitoimia ja etuusjärjestelmiä. (Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen 2011).

Jälkihuollon kestoksi on määritetty viisi vuotta siitä kun nuoren kodin ulkopuolinen sijoitus on päättynyt ja hän on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana. Oikeus jälkihuoltoon päättyy kun nuori täyttää 21 vuotta. (Lastensuojelulaki 2007, 75 §.) Jälkihuolto voi kuitenkin päättyä myös tätä aikaisemmin, jos nuoren asiat ovat kunnossa eikä jälkihuollolle ole tarvetta, tai nuori itse näin haluaa (Räty 2007, 394).

Kantosen (2011) tutkimuksessa nuoret kokivat jälkihuollon päättymisen luonnollisena siirtymisenä itsenäiseen elämään, ja syyt olivat tutkimuksen mukaan hyvin yksilöllisiä. Monelle jälkihuolto oli pehmeämpi reitti itsenäistymiseen, koska aikuinen on yhä tarvittaessa tavoitettavissa ja erityisesti silloin, jos nuori yhä tarvitsee tukea arjen asioissa.

3.4 Itsenäistymisvarat

Nuoren ollessa sijoitettu kodin ulkopuolelle avohuollon tukitoimena, huostaan otettuna tai jälkihuoltona, hänen itsenäistymistään varten on joka kuukausi varattava tietty määrä varoja, tämä vastaa noin 40 prosenttia asiakasmaksun määrästä. Määrää laskettaessa ei lapsilisää kuitenkaan oteta huomioon. (Huostassa ja jälkihuollossa olevien lasten itsenäistymisvarat 2008.)

Jälkihuollon sosiaalityöntekijällä on oikeus päättää itsenäistymisvarojen maksamisen ajankohdasta. Lähtökohtaisesti itsenäistymisvarat on annettava itsenäistyvälle nuorelle jälkihuollon päättyessä taikka nuoren itsenäistymisen tukemiseen tai turvaamiseen liittyvästä erityisestä syystä viimeistään hänen täyttyessään 21 vuotta. Nuorta ohjataan ja tuetaan itsenäistymisvarojen käytön suunnittelussa. (Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen 2011.)

4 TUTKIMUSYMPÄRISTÖN KUVAUS

4.1 Mäkitorpan nuorisokoti

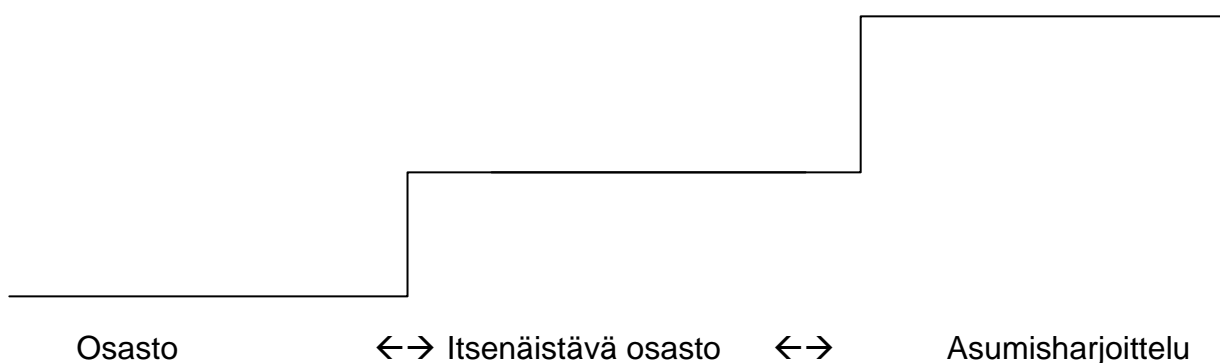
Mäkitorpan nuorisokoti on Helsingin kaupungin sosiaaliviraston laitos. Mäkitorpan nuorisokodissa asuvat nuoret ovat joko huostaan otettuja (Lastensuojelulaki 2007, 40§) tai avohuollollisesti sijoitettuja (Lastensuojelulaki 2007, 37§) 13–17-vuotiaita nuoria. Asumisharjoittelussa asuvat nuoret ovat pääsääntöisesti iältään 16–17-vuotiaita. Jälkihuolto on tarkoitettu huostassa olleille tai vähintään 6 kuukautta sijoituksessa olleille 18–20-vuotiaille nuorille. Jälkihuolto oikeus päättyy, kun nuori täyttää 21 vuotta tai nuori niin itse haluaa. (Lastensuojelulaki 2007, 75§.)

Nuorisokoti kuuluu sijaishuollon lapsiperheiden vastuualueen alaisuuteen. Laitoksessa on 12 paikkaa sijoitetuille nuorille. Työntekijöitä laitoksessa on 11 ohjaajaa, 2 vastaavaa ohjaajaa, johtaja, laitosapulainen ja keittäjä. Mäkitorpassa käytetään työmenetelmänä tiivistä omaohjaajatyötä, strukturoitua arkea, jonka tukena käytetään mahdollisuuksien mukaan verkostotyötä ja perhetyötä. Mäkitorpan toimintamalliin kuuluu itsenäistävä työ, jossa tarjotaan korjaavia ja korvaavia kokemuksia nuorille, jotka eivät ole näitä kotiooloissa saaneet. Mäkitorpan nuorisokodilla on tällä hetkellä kaksi osastoa. Kivitasku on hoidollisempi osasto, jonne nuoret pääsääntöisesti ensin muuttavat tullessaan Mäkitorpan nuorisokodin asiakkaiksi. Toinen osasto on osasto Siipi, johon kuuluu iso siipi ja pikku siipi. Pikku siipi palvelee tällä hetkellä lähinnä asumisharjoitteluympäristöä. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Nuoret etenevät yksilöllisesti omaa polkuaan kohti itsenäistävää asumista ja asumisharjoittelua, tavoitteena on muuttaa tukiasuntoon tai omaan vuokra-asuntoon valmiuksiensa ollessa riittävät tai täysi-ikäistyttyään. Nuorisokodin tavoitteena on nimenomaan itsenäistää nuorta. Nuorisokodissa nuoria valmennetaan hahmottamaan omaa arkirutiiniaan ja elämänrytmiään ohjaajien avustuksella. Ruuanlaittotaitojen karttuessa nuoret saavat käyttää ruokatiliä, tiettyjen budjettiraamien puitteissa. Nuoret saavat alkuopastusta siivoukseen ohjaajilta ja

laitosapulaiselta. Nuorilla on avaimet omiin huoneisiinsa ja yleiset tilat ovat heidän käytössään. Nuorilla on ohjeelliset kotiintuloajat, kullakin ikänsä ja kehitystasonsa mukaan, ja näitä heidän tulisi noudattaa, jotta arki sujuisi. Nuorten tulee hoitaa herääminen ja aamutoimet itsenäisesti, näihin on saatavilla myös ohjaajan tuki. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Mäkitorpassa on kehitetty oma kolmiporrasmalli (kts kuva). Kolmiporrasmallin ideana oli, että nuori pystyi siirtymään nuorisokodin kolmen osaston välillä ylöspäin edistyttyään omassa itsenäistymisessään, ja tarpeen mukana myös alas päin, jos asiat eivät sujuneet toivotulla tavalla.

4.2 Nallevuoren asumisharjoittelu

Mäkitorpan nuorisokotiin kuului vuodesta 1998 vuoteen 2008 asti Nallevuoren asumisharjoittelu. Nallevuori oli osa laitoksessa kehitettyä kolmiporrasmallia, jossa nuori siirtyi ensin laitokseen tultuaan tiiviiseen osastohoitoon, ja siitä eteenpäin itsenäisemmälle siipiosastolle, ja taitojen karttuessa laitoksen asumisharjoitteluun. Asumisharjoittelu toimi vanhassa kaksikerroksisessa puutalossa. Nallevuoren asumisharjoittelu toimi vuoden 2004 alkuun saakka niin, että asumisharjoittelussa ei ollut varsinaisesti ohjaajaa lainkaan. Laitoksen ohjaajat kävivät oman työvuoronsa puitteissa Nallevuoressa tapaamassa nuoria. Vuoden 2004 alussa asumisharjoitteluun saatiin kaksi työntekijää ja ohjaajat olivat läsnä koko työvuoronsa asumisharjoittelussa.

Talo oli aiemmin toiminut kyläkouluna Karjalassa, josta se oli tuotu sotien jälkeen Helsinkiin ja lopulta päätynyt Malmin Sepänmäkeen. Talo on hirsirunkoinen. Taloon tehtiin peruskorjaus, joka valmistui vuonna 1998. Talo kytkettiin vesijohto- ja viemäriverkostoon, sen eristykset uusittiin ja taloon tuotiin kaukolämpö. Rakennukseen kuului aluksi kaksi työsuhdeasuntoa, jotka sijaitsivat talon 1. kerroksessa yhdessä saunatilojen ja ohjaajien toimistotilojen kanssa. Asiakkaiden asunnot olivat talon 2. kerroksessa. Asiakkaiden huoneet oli jaettu niin, että viidellä asukkaalla oli käytössä kolme keittiötä ja kylpyhuonetta. 1 asunnoista oli kokonaan oma yksiönsä. Kaksi asunnoista oli soluasuntoja, joissa oli yhteiset keittiötilat ja kylpyhuoneet. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Asumisharjoitteluasunto on laitoksen aluetta, ja laitoksen säännöt ovat voimassa siellä soveltuvin osin. Nallevuoren asumisharjoittelun asunnot olivat valmiiksi kalustettuja, mutta nuorilla oli oikeus tuoda asuntoon omia tavaroitaan ja huonekalujaan. Jos nuori ei kohtuullisen tuen avulla selviytynyt osaston ulkopuolella tai ei omalta osaltaan pyrkinyt suunnitelmassa asetettuihin tavoitteisiin, hänet voitiin siirtää takaisin osastopaikalle. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Nallevuoressa työskennellessäni vuosina 2004–2008, oli asumisharjoittelussa sijoitettuna kerrallaan viisi nuorta, he olivat iältään 16–18-vuotiaita. Asumisharjoittelussa ei ollut vakinaista ohjaajaa ennen vuotta 2004. Omien arviointieni mukaan Nallevuoressa asui koko sen olemassaolo aikana vuodesta 1998 noin sata nuorta. Vuosina 1998–2004 Nallevuoressa ei ollut paikalla ohjaajaa lainkaan, vaan laitoksen muu ohjaaja kävi kerran työvuoronsa aikana tarkistuskäynnillä, joka tämä koettiin ohjaajien ja nuorten taholta riittämättömänä. Tieto perustuu omiin tilastoihini ja kokemuksiini työskennellessäni Nallevuoressa. Asukkaista pidettiin alkuvuosina vain avainvihkoa, ja nuoret olivat virallisesti kirjoilla vain laitoksessa, osastoa ei tilastoihin eritelty. Nuorten keskimääräinen aika asumisharjoittelussa asumiselle oli 6 kuukauden ja yhden vuoden välillä.

Asumisharjoitteluun muutettaessa nuoren omaohjaaja yleensä vaihtuu. Laakso-

sen (2004) mukaan tämä tuo mukanaan omat haasteensa, yksittäisen nuoren kohdalla hoito- ja kasvatustyön katkokset aiheuttavat ongelmia. Omahoitajasuhteessa syntyneet kontaktit päättyvät, kun nuori siirtyy yksiköstä toiseen. Tähän on Mäkitorpassa pyritty vaikuttamaan mahdollisimman pitkällä siirtymävaiheella laitoksen ja asumisharjoittelun välillä. Nuoren kanssa pidetään etukäteen tutustumiskäyntejä asumisharjoittelussa, sekä omaohjaajan ja uuden asumisharjoitteluohjaajan välisillä keskusteluilla, joihin nuori myös osallistuu. Nuoren kanssa käydään yhdessä läpi asumisharjoittelun tavoitteita ja tarkoitusta jo ennen muuttoa.

Asumisharjoittelussa saatava tuki on tiiviimpää kuin tukiasunnossa asuvalla nuorella, jossa tuki tulee jälkihuollon työntekijältä. Kuten liitteenä olevasta taulukosta (liite 1) näkee, ohjaaja on läsnä päivittäin antamassa opastusta ja tukea nuorelle. Nuoret joutuvat kuitenkin harjoittelemaan yksinoloa enemmän kuin laitoksessa. Ohjaajan läsnäolo asumisharjoittelussa sijoittuu lähinnä aamu kahdeksan ja ilta kahdeksan väliin. Yleensä viikonloppuisin nuoret harjoittelevat olemaan yksin. Yöt nuoret joutuvat pärjäämään yksin.

Harjoitteluasumiseen siirretään nuori, joka näyttää omaavan tarvittavat valmiudet ja kyvyt kyseen omaiseen asumismuotoon (Harmaala 2004, 24). Asumisharjoitteluun valitaan niitä lapsia ja nuoria, jotka eivät ole enää varsinaisen osastohoidon tarpeessa, ja joiden siirtymisaika (täysi-ikäistyminen tai muu syy) pois laitoksesta lähestyy. Asumisharjoittelupaikka on laitoksen paikkalukuun kuuluva laitospaikka, josta laitos saa suoritteet samoin kuin muistakin paikoista. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Ennen asumisharjoittelun alkua laaditaan suunnitelma, josta käyvät ilmi asumisharjoittelun tavoitteet, lähtökohtana nuoren nykytilanne. Suunnitelma tehdään yhdessä nuoren, omaohjaajan, laitoksen johtajan ja asumisharjoitteluohjaajan kanssa. Suunnitelmasta ilmeni keinot, joilla nuorta ohjataan sekä eri henkilöiden osuus. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

Asumisharjoittelussa asuessaan työssä käyvä nuori huolehtii itse ruokailustaan ynnä muista menoistaan. Jos nuorella ei ole tuloja (esimerkiksi opiskelija), laitos antaa hänelle riittävät varat ja tavarat. Toimeentulotuen normeja käytetään oh-

jeellisina kattamaan ravintomenot ja pienehköt käyttömenot. Kunkin nuoren sen hetkinen kyky hoitaa raha-asioita otetaan huomioon. Esimerkiksi ruokailun järjestämisessä voi menettelyn liukuma olla laitoksessa ruokailusta kerran kuussa käteen annettavaan summaan. Nallevuoressa nuori sai ruokatilikortin läheiseen ruokakauppaan muuttaessaan asumisharjoitteluun, jonka nuori sai muuttaessaan asumisharjoitteluun. Ruokaa sai ostaa toimeentulotuen normien mukaisien varojen puitteissa joka kuukausi seurattavien tilastojen mukaan. Väärinkäyttötilanteissa nuorelta perittiin rahaa takaisin ja hän joutui käyttämään korttia valvotusti ohjaajan kanssa tietyn ajanjakson. (Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja 2010.)

5 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

5.1 Tutkimusongelma

Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää onko Nallevuoren asumisharjoittelussa asuneiden nuorten saama tuki auttanut heitä itsenäistymisessä. Tavoitteena oli myös saada näkyväksi, onko asumisharjoittelulla merkitystä itsenäistyville nuorelle osana lastensuojeluprosessia.

Tutkimusongelmaa lähdettiin selvittämään seuraavien kysymysten kautta:

- Annettiinko nuorille heidän mielestään riittävästi välineitä, jotta he pärjäävät itsenäisesti elämässään?
- Miten nuoret kokivat omaohjaajaltaan saamansa tuen?
- Miten nuoret kokevat palveluprosessin nuorisokodista jälkihuoltoon?
- Mitä asumisharjoittelu Nallevuoren kaltaisessa yhteisöllisessä asumisharjoittelussa tarjosi nuoren kasvulle ja kehitykselle kohti itsenäistä elämää?

Tutkittava asumisharjoitteluyksikkö Nallevuori toimi vuosina 1998–2009. Haastateltavina olleet entiset asumisharjoittelun asukkaat, asuivat yksikössä vuosien 2005–2009 välillä. Haastattelujen nuoret ovat kaikki asumisharjoittelusta tukiasuntoon muuttaneita ja mahdollisesti jo omaan asuntoon muuttaneita. Yksi haastateltavista asuu vielä tukiasunnossa.

Tarkoituksena oli saada nuorilta vapaamuotoista, kokemusperäistä tietoa. Tutkimustapani oli laadullinen, koska menetelmäni perustuu ainoastaan nuorten itsensä tuottamaan suulliseen materiaaliin. Haastatteluissa selvitettiin asumisharjoittelusta tukiasuntoon muuttaneiden nuorten kokemuksia. Haastattelujen tulokset ovat arvokasta tietoa, pohdittaessa työn kehittämistä ja mahdollisesti uusien vastaavien yksiköiden perustamista suunniteltaessa.

Tutkimuksen toteutin siten, että haastattelin asumisharjoittelussa aiemmin asu-

nutta neljää nuorta. Nallevuori oli isossa omakotitalossa ja asuminen tapahtui osin yhteisömuotoisesti ja osittain itsenäisesti. Haastatteluissa pyrin saamaan selville, miten yhteisömuotoisesti toteutettu asumisharjoittelu vaikutti nuoren itsenäistymisprosessiin, oliko siitä enemmän hyötyä vai haittaa? Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää merkityksiä, joita kohteet omalle toiminnalleen antavat ja joiden avulla he jäsentävät ympäristöään ja yleensä elämänsä. Koska kohteena olivat entiset asumisharjoittelunuoret, tutkimukseni pyrkii selvittämään asumisharjoittelun vaikutusta nuoren omana kokemuksena (Leskinen 1995, 13.)

5.2 Haastattelut

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina (liite 5), jotta saisin mahdollisimman paljon erilaista tietoa nuorilta. Haastateltavia ei ollut kovin monta, koska kaikkien poismuuttaneiden nuorten yhteystietoja ei ole saatavilla ja tieto opinnäytetyön teosta on liikkunut nuorelta toiselle puskaradion välityksellä. Yllätyksekseni haastatteluihin lupautuneet nuoret olivat todella innostuneita siitä, että tällaista tutkimusta tehdään. Haastattelut dokumentoitiin äänitallenteena ja purettiin erikseen paperille. Nuoria haastatteluissa oli mukana yhteensä neljä. Kaksi haastatteluista tehtiin asiakkaan itsensä kotona, yksi kahvilassa ja yksi omalla työpaikallani. Haastattelujen kesto vaihteli 40 minuutin ja noin kahden tunnin välillä, koska osa nuorista oli todella puheliaita. Osassa haastatteluista kävi myös niin, että kun nauhuri oli pysäytetty, alkoi varsinainen vapaampi keskustelu asumisen ja elämän eri alueiden ympärillä vasta käydä kunnolla.

Tutkimuksen suurimpana riskinä pidin haastateltavien löytämistä, ja paikalle tulemista. Pyysin haastatteluun paikalle yksi kerrallaan neljä asumisharjoittelussa aiemmin asunutta nuorta, osan nuorista tapasin heidän kotonaan, joten läsnäolo oli näin ollen paljon varmempaa. Houkuttimena käytin ruokaa eli lupasin palkkioksi tarjota haastateltaville pizzaa. Tosin yksikään haastateltavista ei halunnut ottaa vastaan mitään palkkiota haastattelustaan, ja kahdelle haastateltavista tarjottiin kahvit. Henkilöiltä on ainakin pyydettävä jonkinlaista perehtyneisyyttä asiaan, heidän tulee olla kykeneviä ymmärtämään mitä asia koskee, hei-

dän on kyettävä tekemään rationaalisia arviointeja, ja ennen kaikkea tutkittavien on oltava vapaaehtoisia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 27). Ainakin tämän päätelmän mukaan ruuan tarjoaminen ei ole eettisesti ongelmallista. Sain verkostojen avulla neljän nuoren kiinnostuksen haastatteluja kohtaan. Tämä tarkoitti lähinnä sitä, että nuoret pitivät itse yhteyttä silloin tällöin entisiin ohjajjiinsa käyden tervehtimässä heitä, ja kun pyysin heitä mukaan haastatteluihin, he olivat heti innokkaita osallistumaan tutkimukseen.

Päätin toteuttaa haastattelut eri teemojen puitteissa. Jaottelin teemat asumiiseen Koska kyseessä on siis teemahaastattelu, täytyy sen täyttää tietyt teemahaastattelulle olennaiset ominaispiirteet. Haastattelun lähtökohtana on korostaa tutkittavan kohteen tuntemusta, ja tähän kuuluvaa tietoa. Haastattelu on vuorovaikutustilanne, ja tälle on tyypillistä se, että haastattelu on ennalta suunniteltu, kohteeseen on tutustuttu, tarkoitus on saada luotettavaa informaatiota kohteen merkityksellisiltä osilta. Haastattelun tulee olla tekijänsä aloitteesta ohjattu ja sovittu. Haastateltavia voi joutua välillä motivoimaan lisää ja keskustelua tulee muutenkin pitää yllä. Kuitenkin haastattelijan on muistettava oma roolinsa. Haastateltavien on voitava luottaa siihen, että saadut tiedot käsitellään luottamuksellisesti. (Hirsjärvi & Hurme 1985. 26–27.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä. Puolistrukturoidulle haastattelulle on tyypillistä, että haastattelulle on päätetty tietty ohjenuora jonka mukaan edetään. Teemahaastattelussa edetessä haastattelu kohdennetaan tiettyihin aiheisiin. Teemahaastattelulle on myös ominaista, että haastateltavat ovat kokeneet aiheeseen liittyvän asian käytännössä. Haastattelu kohdennetaan siis tutkittavien henkilöiden omakohtaisiin kokemuksiin. Teemahaastattelulla voidaan tutkia aiheeseen liittyviä ajatuksia ja kokemuksia. Tässä korostuu haastateltavien omat kokemukset. Teemahaastattelu tuo tutkittavien äänen kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48.)

5.3 Aineiston analysointi

Haastatteluiden purkaminen ja litterointi paperille oli tärkeää, jotta pystyin ana-

lysoimaan materiaalia riittävän tehokkaasti. Sisällönanalyysi koetaan usein työlläksi tutkimusmenetelmäksi. Sisällönanalyysi on perusmenetelmä, jota on mahdollista käyttää kaikissa laadullisissa tutkimuksissa. Sisällönanalyysia käyttäen voidaan tehdä monenlaisia tutkimuksia. Yleensä eri nimillä löytyvät laadulliset tutkimukset perustuvat sisällönanalysointiin, jos tällä tarkoitetaan kirjoitettujen, kuultujen tai nähtyjen sisältöjen analyysiä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93.) Päädyin kuitenkin haastattelut tehtyäni jakamaan ne kolmeen eri teemaan, jo aiemmin muodostuneiden aihealueiden mukaan, näin pystyin selkeämmin havainnollistamaan itselleni mitä haluan nostaa esille tutkimuksessani merkittävimmiksi havainnoiksi.

Hirsjärven ja Hurmeen (2000, 135) mukaan analysointitapaa kannattaa pohtia jo aineistoa kerättyäessä. Hirsjärvi ja Hurme puhuvat myös aineiston kuvailusta, luokittelusta ja yhdistämisestä. Aineiston kuvailu alkaa siitä, kun pyritään kuvailemaan ilmiöitä ja kokemuksia. Aineiston luokittelu luo pohjan aineiston tulkinnalle. Tämän avulla aineiston eri osia voidaan myöhemmin vertailla, yksinkertaistaa ja tulkita. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 145–150.)

6 TULOKSET

6.1 Taustatietoja

Nuorilta kysyttiin (liite 5) valitsemieni teemojen puitteissa asumisesta asumisharjoittelussa, huostaanotosta ja sijoituksesta ylipäättäen. Haastatteluihin osallistui neljä nuorta kaksi tyttöä ja kaksi poikaa. He olivat kaikki olleet eri aikaan asumisharjoittelussa, vuosien 2005–2009 välillä. Yhdellä nuorista oli oma lapsi, ja hän asui avopuolionsa kanssa yhdessä. Yksi haastateltavista asui yksin ja opiskeli lukiossa. Yksi asuu avopuolionsa kanssa kaupungin vuokra-asunnossa. Yksi haastatelluista asui yksin vuokra-asunnossa. Kaksi haastateltavista oli työelämässä ja kaksi toimeentulotuen turvan varassa.

Nuoret tulivat vuosien varrella monista eri lähtökohdista asumisharjoitteluun. Nuorten itsenäistymispolut ovat yksilöllisiä, kuten nuorten huomioiminen lastensuojelutyössä yleensäkin on. Yleisesti ottaen nuoret tulevat asumisharjoitteluun (kts. asumisharjoittelun prosessi) tietyn peruskaavan mukaan, jota sitten jokaisen kohdalla muokataan yksilöllisten tarpeiden ja elämäntilanteiden mukaan. Yksi haastateltavista tuli suoraan päihdehoidosta asumisharjoitteluun täytettyään 18 vuotta. Tämä yleensä ottaen on ikä jolloin asumisharjoittelusta muutetaan pois. Vain yksi haastateltavista tuli niin sanotusti laitoksen omaa itsenäistymispolkua pitkin asumisharjoitteluun, eli oman laitoksen osastolta siirrettynä. Yksi haastateltavista tuli perhekodista Helsingin ulkopuolelta ensin asumisharjoitteluun, mutta siirrettiin pian nuorisokodin osastolle, kun asiat eivät sujuneet niin kuin piti. Yksi haastateltavista tuli asumisharjoitteluun suoraan kotoa. Tämä karkea läpileikkaus kuvastaa hyvin, miten laaja-alaisesti ja erilaisista lähtökohdista nuoret asumisharjoitteluun tulevat. Periaatteena voisi pitää että niin sanottu, normaali polku osastolta asumisharjoitteluun on käytännössä vain noin alle puolilla asumisharjoitteluun tulevista nuorista. Aiheesta ei ole saatavilla suoranaista tilastotietoa, ja tämä on vain tutkimuksen tekijän omakohtaisen työkokemuksen kautta tuleva kokemus asiasta.

Nuoret suhtautuivat haastatteluihin todella positiivisesti ja olivat monesti mielti-

neet mitä heidän vanhoille ohjaajilleen kuuluu ja miten talon elämä on jatkunut heidän muuttonsa jälkeen. Tämä kertoi mielestäni hyvin sen, että nuoret ovat kotiutuneet asumisharjoitteluun hyvin.

... niin mä muuten ajelin siitä ohi tässä yks päivä, kun tyttöystävä on siinä Malmilla töissä, ni siel oli jotain ihan outoo porukkaa pihalla ja jotain lastenleluja. Silloin mä tajusin, että ei ole enää Nallea olemassa. Se oli vähän harmi. Poika 1

Nuoret saattoivat monesti tulla vierailulle vanhaan laitokseensa kahvin toivossa, ja heidät toivotettiin aina tervetulleeksi. Mielestäni tämä on hyvä tapa antaa nuorille mahdollisuus kertoa, että he kuuluvat johonkin ja heillä on ikään kuin koti jossa vieraila.

6.2 Prosessi asumisharjoittelusta tukiasuntoon

Haastatteluiden aluksi selvittelin nuorten ikää asumisharjoitteluun muuttaessa, ja mikä heidän mielestään olisi hyvä ikä muuttaa itsenäistävämpään asumiseen. Haastateltavat olivat muuttaneet Nallevuoreen 16–18 ikävuoden välillä, ja kaikkien haastateltavien mielestä 17 vuotta olisi sopiva ikä itsenäistävään asumisharjoitteluun.

... toi (17) oli ihan sopiva ikä ku sit muutetaan kumminki kohta jo pois. Mut oisha siel voinu vaik pidempäänki olla. Mut ei kumminkaa kolmekymppiseksi. Poika 2

Haastateltavat kokivat olleensa valmiita muuttamaan Nallevuoreen ja kertoivat hallinneensa jo jonkin verran kotitöitä ennen muuttoaan. Nuorten kanssa käytiin laitoksessa keskustelua ennen muuttoa Nallevuoreen, ja heidän kanssaan käytiin etukäteen tutustumassa tulevaan huoneeseensa. Nallevuoren ohjaajat pitivät erityisiä ”nalletapaamisia” nuorten kanssa, näissä kerrottiin tulevasta muutosta ja käytiin läpi niitä asioita joita nuorien tuli hallita ennen muuttoa. Aina ei prosessi kuitenkaan mennyt niin, että nuori muuttaisi osastolta Nallevuoreen, vaan joskus nuori muutti toisesta laitoksesta tai jopa kotoa suoraan asumisharjoitteluun.

...no siis se alku oli mun mielestä tosi hyvin järjestetty, ku ohjaajat tuli niinku tapaamaan etukäteen ja tavattiin muutaman kerran, ni ei ollu niinku vieraspaikka ja sillee. ja siit oli kyllä tosi paljon hyötyä mulle ylipäätään, ei mitään negatiivista. Meni tosi hyvin kaikki. Tyttö 2

Haastateltavat asuivat asumisharjoittelussa eripituisia aikoja ja etenivät omaa tahtiaan tukiasuntoon. Yksi haastateltavista asui asumisharjoittelussa vain kolmen kuukauden ajan, kun taas yksi oli asunut noin puolentoista vuoden ajan. Tämä kuvastaa hyvin sitä miten laajalla skaalalla nuoret asumisharjoittelussa asuivat, ja miten erilaisissa aikatauluissa heidän itsenäistymistään hoidettiin. Kaikkien kanssa työ tehtiin yksilöllisesti jokaisen taidot ja kehityskaari huomioon ottaen.

Nuorilta pyrittiin aina selvittämään mielipide halukkuudesta muuttaa Nallevuoreen, mutta joissakin tapauksissa jouduttiin vaan toimimaan iän tain muun kriteerin puitteissa, niin että nuori oli vain siirrettävä itsenäistymään Nallevuoreen, tai hän ei olisi ollut ohjaajan mielestä vielä valmis tukiasuntoon.

...joo olin, ku mä oisin halunnu jo tukiasuntoon, mut toki oli niitä juttuja mitä, tai mä oisin niinku hallinnu kaikki jutut ja tollaset jos oisin halunnu... Poika 2

Omaohjaajalla oli paljon vaikutusmahdollisuutta siihen miten nuori laitoksessa liikkui osastolta toiselle, koska hän nuoren lähityöntekijänä tiesi tarkkaan nuoren valmiuden ja sen miten hyvin hän käytännöntasolla asiansa osaa hoitaa ja pärjää.

...periaattees, mut mun sossu oli sitä mieltä että ei asumisharjoitteluun, mut omaohjaajalla ja mulla oli niin hyvät välit et ku se sit sano et kyl mä pärjään ni sit mä pääsinki... Tyttö 1

Sosiaalityöntekijällä oli prosessinhaltijana tietenkin lopullinen päätäntävalta, mutta he eivät yleensä tunne asiakkaitaan läheskään niin hyvin kuin omaohjaaja laitoksessa tai vaikka sosiaaliohjaaja tukiasunnossa. Monesti nuoret kokevat tämän myös niin, että sosiaalityöntekijää ei kiinnosta nuoren asiat tai he yrittä-

vän jotenkin vain hankaloittaa asioita.

...mä näin mun sossua erittäin harvoin, ku mul vaihtu se koko ajan yhes vaihees, ja jotenki tuntu ettei sitä ees kiinnostanu mun asiat ollenkaan, ja se soitti niinku välikäsien kautta et miten mulla menee.
Tyttö 2

Kaikki haastateltavat kokivat olleensa etäisiä sosiaalityöntekijänsä kanssa, ja näin ollen mieltävät tämän niin, että sosiaalityöntekijää ei kiinnostaisi nuoren asiat tai elämä. Sosiaalityöntekijän asiakasmäärät ovat aivan eri luokkaa kuin laitoksen ohjaajan ja heillä ei näin ollen ole mahdollisuutta nähdä nuorta kovin usein. Tämä on myös selkeästi työnjaollinen seikka, laitoksen ohjaaja on tarkoituksellisesti lähellä nuorta ja informoi sosiaalityöntekijää isoista muutoksista nuoren elämäntilanteessa. Sosiaalityöntekijän on myös mahdollista seurata nuoren elämää laitoksen kuukausi- ja päiväraporttien kautta. Tämä onkin monelle sosiaalityöntekijälle riittävä tapa olla nuoren asioista tietoinen, ja näin ollen kontakti nuoreen jää todella vähäiseksi. Haastateltaville puhelinsoitto silloin tällöin olisi ollut riittävä tapa osoittaa kiinnostusta hänen asioistaan.

...etkös sä ollu siel aina viikolla. Aina niinku joskus 12-18 tai jotenki sil välillä. joka päivä paitsi viikonloppuna.. Poika 2

Työntekijä työskenteli Nallevuoressa pääsääntöisesti arkisin, mutta myös sunnuntai iltaisin oli ohjaaja läsnä. Kahden ohjaajan voimin työvuoroja oli hankala toteuttaa kattavasti, mutta tavoitteena oli se että ohjaaja olisi ollut läsnä maanantaista torstaihin aina 8–23 välillä, perjantaisin 8–16 ja sunnuntaisin 15–23. Työaikoihin pyrittiin suunnittelemaan kokoajan erilaisia luovia ratkaisuja, jotta ohjaaja olisi läsnä silloin kun nuoretkin. Kunkin hetkisen tilanteen mukaan työvuorot mietittiin aina uusiksi. Eli jos Nallevuoressa asui paljon nuoria joilla ei ollut päiväohjelmaa tai heillä oli vaikeuksia herätä kouluun, pyrittiin olemaan paikalla enemmän arkiamuisin. Jos taas iltaisin oli tarvetta läsnäololle, muutettiin painopiste heti iltaan. Tämä oli tietysti ohjaajien vapaa-ajansuunnittelulle hyvin hankalaa, ja vaati todella paljon sitoutumista työhön. Kahden ohjaajan voimin työvuorot jakautuivat niin, että ohjaaja näki työpariaan korkeintaan parin tunnin ajan työpäivän aikana, toisen ollessa aamuvuorossa ja toisen iltavuorossa. Myös kuudelle päivällä jakautuvat työvuorot lisäsivät aikaa, jolloin kollegiaa-

lista tukea ei ollut tarjolla. Haastateltavat kokivat tämän kuitenkin hyvänä. Oli tärkeää, että nuoret kokivat saavansa riittävästi aikuisen läsnäoloa. Nuoret olivat yöt Nallevuoressa yksin, ja jotkut nuoret kertoivat, että yksin isossa talossa oleminen koettiin joskus pelottavana.

... mut jos olin yksin ni en tykänny olla yksin ni pyysin kavereit, ku se oli sellai vanha talo ja ku siel kuulu niit ääniä ja kaikkee. Tyttö 1

Ilta ja yöaikaan talossa vietettiin myös joskus luvatonta elämää ja alkoholin käyttöä esiintyi välillä myös Nallevuoressa. Naapuri rivitalon asukkaat ilmoittivatkin aika ajoin häiriöstä pihalla. Suhteet naapureihin olivat muuten hyvät ja naapureilta saatiin paljon arvokasta tietoa siitä, miten talossa oltiin **elettiin** eletty silloin, kun ohjaaja poistui työvuorostaan.

...kyl siel oli hauskaa, kesällä grillattii ja sillai. oli kivaa aikaa. No ohjaajan mielestä se oli välillä vähän levotonta ja ne naapuritkin valitti siitä moposta... Poika 1

Nallevuoren ohjaaja pyrki auttamaan nuoria kaikissa käytännön asioissa, aina poismuuttoon saakka. Tämä koettiin olleen haastateltavien mielestä tärkeänä, kun aina ei oma verkosto voinut olla apuna tässäkin vaiheessa.

...muuttoasiat meni pieleen, kun piti saada enemmänkin apua, mutta sitten mitä sun kanssa kahdestaan kannoin kaiken , naurua, ja kyl me ihan hyvin ne saatiin sit. ja siit oli suuri apu ku en mä ois yksin saanu niitä mitenkään. Tyttö 2

6.3 Käytännöntaidot ja asuminen

Ennen muuttoa asumisharjoitteluun nuoria oli pyritty neuvomaan kodinhoidollisissa asioissa ja heidän osaamistaan pyrittiin seuraamaan ennen mahdollista siirtoa asumisharjoitteluun. Kuten jo edellä on käynyt ilmi nuoret muuttivat asumisharjoitteluun hyvin yksilöllistä polkua pitkin. Yksi haastateltavista nuorista oli kokenut toisessa laitoksessa saamansa neuvot todella tärkeinä ja tämä suhde laitokseen oli muodostunut hänelle tärkeäksi. Hän vierailee edelleen kyseisessä laitoksessa säännöllisesti, ja kokee heidät merkittävinä elämässään. Haastatel-

tava muutti asumisharjoitteluun jo ollessaan 18-vuotias, joten hänen itsenäistymisprosessinsa oli myös keskimääräistä pidemmällä muihin asumisharjoittelussa asuviin verrattuna.

... siel oli sellanen kansio missä oli niinku sit tällasii niinku siivous, et mitä oli tehny ja siitä sai kommentteja, ja ruuanlaitosta oli sellai et oliko tehny yksin vai jonku kaa, ja kyl siel vähän niinku neuvottiin kuitenkin. joo sujui mä osasin sen jo ennestää, ku nuorisokodissa piti pestä itse pyykit. Tyttö 2

Nallevuoressa nuoret opettelivat kodinhoidollisia asioita ohjaajan opastuksella ja joskus laitettiin ruokaa myös yhdessä. Nuoret laittoivat pääsääntöisesti ruokaa itse, ja kaupassa käyntiin oli varattu ruokatili läheisestä kaupasta. Nuorten ostoksia seurattiin lähinnä kuittien avulla.

Arki asumisharjoittelussa meni niin, että ohjaaja tarkisti aamulla nuorten huoneet työvuoroon tullessaan, ja herätteli mahdollisesti kouluun meneviä, jos nämä eivät olleet heränneet ajoissa. Nuorten kuului kumminkin herätä pääsääntöisesti itsenäisesti kouluun tai töihin.

...joo kylhän sitä yritettiin, ja kyl mä periaattees tiesin et koulus ois pitäny käydä mut se ei sillo kiinnostanu. Sit tälle vanhempana vasta alkanu vähä kiinnostaa. Poika 1

..sain tukea, varsinkin heräämisessä, jotenki ku mul ei ne oikee sujunu ni mua varmaan enemmän painostettiin niissä. Ettei ois menny rytmit sekasin enempää. Poika 2

Kun kysymystä tarkennetaan, miten nuori itse koki tämän jälkikäteen

”Halusitko sinä itse että sinua tuettiin siinä? (heräämisessä)”

..no nyt ku mieltii, ni joo, mut kyl se sillo ärsytti ku ei ollu mitää syytä miks herätä ja nousta ku ei ollu mitää tekemistä, mut olihan siitä siis hyötyä. Poika 2

Nuorten kuului itse hoitaa siivoaminen, tiskaaminen, ruuanlaitto ja kaikki muut kodinhoidolliset asiat. Ohjaajan tehtävä oli antaa tähän alkuopastus ja valvoa asioiden sujumista. Nuoren itsenäistymistaitojen karttuessa häntä alettiin val-

mistella tukiasuntoon muuttoon, ja jälkihuollosta kertominen koettiin osana itseenäistävästä työstä asumisharjoittelussa.

..mun mielestä mulle kerrottiin tosi hyvin, ku tuli aina se uusi työntekijä vuoroon ni se jatko sit siitä mihin oli jääty Poika 2

Myös erilaisista taloudellisista etuuksista, kuten opintotuesta ja mahdollisesta toimeentulotuesta pyrittiin kertomaan nuorille mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

..no kyl siis jotai virastoasioita, et miten niitä hoidettas, työkkärijuttui ja tällasii. Poika 2

...Jotain avustusta haettiin, mut mä en sit saanu ku sen tavallisen päivärahan, ja eiku joo vuokra maksettiin kans. ja sit mul ois kullemm ollu mahdollista saada jotai rahaa ku olin ollu nuorisokodis, mut sit mä en saanutkaan. Se oli joku muu kun toimeentulotuki. Poika 1

Saadut neuvot olivat haastateltavien mielestä kohtuullisen riittäviä. Tosin osa haastateltavista ei vielääkään ollut täysin perillä etuuksista joita hänen oli mahdollisuus hakea.

6.4 Kuinka asuminen onnistui?

Selvittelin haastattelussa nuoren omia kokemuksia asumisen sujumisesta Nallevuoressa. Haastateltavat olivat pääpiirteissään tykänneet asua Nallevuoressa, mutta asumisen sujuminen koettiin monesti olleen omasta halusta kiinni. Haastateltavat kokivat, että omilla teoilla oli ollut selkeä vaikutus siihen miten asuminen ja siirtymät sujuivat. Nuoret kokivat kumminkin sijoituksen asumisharjoitteluun olleen hyvä päätös.

...joo oli se, ku nyt jos miettii, ni jos ois muuttanut suoraan sinne tukiasuntoon niin ois ollu aika yksin ja sillee. Kun oli nuorisokodissa tottunut siihen, että oli ihmisiä ympärillä ja sillee. Ni jos olisin ollut yhtäkkiä yksin kaikkien asioiden kanssa, niin ois se ollut varmasti tosi vaikeata. Poika 2

Haastateltavien mukaan he kaikki kokivat hyötynensä sijoituksestaan asumisharjoitteluun ja oppineensa tärkeitä taitoja siellä asuessaan. Yksinasumisen ja yksinolon sietämisen harjoittelun haastateltavat kokivat todella tärkeänä. Merkittävä seikka tässä oli se, että haastateltavat kertoivat, että oli ollut todella merkittävää, että ohjaaja oli tarpeen mukaan saatavilla ja näin ollen he kokivat olevansa turvassa.

Haastatteluissa kävi ilmi myös se, että nuorten saama opastus oli auttanut heitä pärjäämään myös tukiasunnossa, ja asuminen oli sujunut tavoitteiden mukaisesti.

6.5 Johtopäätöksiä

Nuoret olivat lastensuojeluprosessista loppujen lopuksi ihan tyytyväisiä, ja olivat sitä mieltä, että olivat saaneet oikeanlaista asiaankuuluvaa ja asiantuntevaa palvelua, vaikka he eivät asumisaikanaan olisi kovin korkeassa arvossa apua pitäneetkään. Nuorten haastatteluista kävi myös ilmi, että heidät oli huomioitu kaikki yksilöllisesti jokaisen oma tilanne huomioiden.

Reinikainen (2009) puhuu väitöskirjassaan, että suurin osa nuorista, joilla on nuorisokodista kielteisiä kokemuksia, kokee kuitenkin asumisella olleen itselleen myönteistä merkitystä. Nuorisokodissa asumisen merkitys perustuu ainakin osittain myös muuhun kuin kokemuksiin nuorisokodista elämisen paikkana. Toisaalta voi olla, että myönteisten merkitysten näkeminen itselle tapahtuneissa asioissa, vaikka ne olisivat kokemuksina kielteisiä, kertoo inhimillisestä tavasta katsoa ja arvioida elettyä elämää. Haastatteluissa moni tutkimushenkilö totesi, ettei kokemustensa karuudesta huolimatta muuttaisi, jos se olisikin mahdollista, menneisyydestään mitään. (Reinikainen 2009. 147).

Haastatteluista käy myös ilmi se seikka, että nuorten hyvä suhde omaan ohjaajaan on ollut merkittävässä roolissa selviytymisessä ja siinä miten he ovat kokeneet asumisensa asumisharjoittelussa. Tämä käy ilmi myös Reinikaisen (2009, 55) tekemissä tutkimuksissa, joissa tulee toistuvasti esiin, että tyytyväisyys si-

jaishuoltoon on yhteydessä lasten ja nuorten kokemuksiin heidän ja heistä huolehtivien aikuisten välisistä suhteista.

Yksi merkittävä seikka asumisharjoittelussa oli yksinolon sietäminen käy ilmi myös Kantosen (2011) opinnäytetyössä jossa todetaan, että yksinolo oli monelle nuorelle vaikea asia kohdata yhtäkkiä. Kyseisessä tutkimuksessa tehdyissä haastatteluissa jokainen nuori nosti puheessaan myös tämän selkeästi esiin. Yksinolo tuli monelle yllätyksenä. Kaikki itsenäistymisasunnossa olleet nuoret kertoivat tuona aikana käyneensä päivittäin viettämässä aikaa yksikön puolella.

Haastattelujen tuloksissa haluaisin nostaa esiin myös nuorten mahdollisuuden harjoitella käytännössä kaupassa asiointia ja kodinhoitoa. On tärkeää, että nuoret saavat harjoitella ennen itsenäistä asumista valvotusti erilaisia kodin askareita ja hankintoja. Myös Reinikainen (2009, 69) toteaa ”Tietyt velvollisuudet ovat olleet samankaltaisia kaikkina aikoina. Tällaisina tulivat esiin muun muassa velvollisuus siivota oma huone ja osallistua jossain määrin myös yhteisiin kotitöihin sekä ruoka-, kotiintulo- ja nukkumaanmenoaikojen noudattaminen.”

Myös Kantosen (2011) opinnäytetyöstä käy ilmi asian tärkeys. Itsenäistymisasunnossa nuoret voivat tutustua ruoan laittoon, laskujen maksuun, arjen sujuvuudesta huolehtimiseen ja muuta vastaavaa toimintaa. Jokaisen nuoren tarpeet ovat erilaiset ja yksilölliset. Tämä näkyy niin arjenhallinnassa, kuin myös ohjaajilta tarvittavan tuen ja avun määrässä (Kantonen, 2011, 48).

Haastatteluihin osallistuneet nuoret ovat selviytyneet elämästä mielestään kohtuullisen hyvin, tosin täytyy ottaa huomioon että tutkimukseen osallistui vain neljä nuorta jotka ovat niin sanottuja onnistuneita sijoituksia. Asumisharjoitteluaikana nuorilla oli usein monenlaisia vaikeuksia suoriutua opinnoista. Mutta kuten haastatteluista käy ilmi, nuoret olivat kokeneet saaneensa riittävästi tukea ja kannustusta opintoihinsa. Vaikka toisaalta Reinikaisen (2009, 79) mukaan sijaishuollossa olleiden kokemukset koulusta ja opiskelusta on liian vähän tutkittu alue. Tutkimusten valossa koulu- ja opiskelukokemukset ovat pääsääntöisesti kielteisiä ja nuoria ei ole heidän kokemuksensa mukaan koulunkäynnissä juuri tuettu eikä heidän opiskeluun liittyviin tarpeisiinsa kiinnitetty riittävästi huomiota.

Tässä valossa asumisharjoittelu on onnistunut sille asetetussa roolissaan tavoitellusti.

POHDINTA

6.6 Luotettavuuden tarkastelu ja eettisyys

Yleisesti ottaen tutkimukselle tärkein eettinen periaate on tutkimustulosten luotettavuuden tarkistaminen ja yleistäminen (Mäkinen 2006, 102). Olen tutkimukseni pohjaksi käyttänyt nimenomaiseen asumisharjoitteluun kohdentuvia käytäntöjä ja työskentelymallien tutkimista. Olen saatavuuden mukaan käyttänyt alkuperäislähteitä tiedonhankinnassa. Joidenkin materiaalien kohdalla alkupe- räismateriaalia ei ole ollut saatavilla, joten olen käyttänyt tässä kohtaa toisen käden tietoa. Tutkimuksen painopisteenä on valittu yksi laitos ja kyseisen pai- kan tapa toimia, joten olen huomionut tämän työssäni ja käyttänyt huomattavan osan tietoa juuri kyseenomaisen laitoksen materiaaleja hyödyntäen. Tämä on otettava huomioon kun tarkastellaan asumisharjoittelua yleisesti. Tämän opin- näytetyön tutkimuksen kohteena on yksi kohteeksi valikoitunut asumisharjoitte- luyksikkö, eikä näin ollen tietoa voi yleistää pohdittaessa yleisesti kaikkia las- tensuojelun asumisharjoitteluyksiköiden toimintamalleja. Olen käyttänyt lähtee- nä opinnäytetöitä ja pro gradu tutkimuksia vertailevana esimerkkinä tutkimuksen kohteena olevan laitoksen toiminnalle.

Opinnäytetyön toteuttaja itse on työskennellyt vuosia kyseisessä laitoksessa ja on näin ollen todella lähellä tutkimuksen kohteena olevaa laitosta. Tämä voi vaikuttaa niihin mielipiteisiin ja näkemyksiin joita myös haastatteluissa on käynyt ilmi. Myös haastateltavat kaikki ovat olleet haastattelijan omaohjattavia, ja lä- heinen hoitosuhde on voinut vaikuttaa jonkun verran tutkimustuloksiin. Tämä kuitenkin on ollut välttämätöntä tutkimuksen toteuttamisen kannalta, koska olisi ollut todennäköistä, että haastateltavia ei olisi kukaan muu henkilö saanut haas- tatteluihin etsittyä. Haastateltavat ovat olleet todella positiivisesti tutkimukseen suhtautuvia, ja haluavat itse saada haltuunsa myös tutkimustulokset jälkikäteen ja heidän kanssaan on sovittu tutkimuksen julkaisun jälkeen palautekeskustelu aiheesta.

Teemahaastattelu osoittautui hyväksi tavaksi toteuttaa tämä opinnäytetyö, kos- ka alun perin suunniteltu ryhmähaastattelu olisi ollut mahdoton toteuttaa käy-

tännössä ja tutkimustulosten luotettavuus olisi voinut olla kyseenalaista, haastateltavien henkilösuhteiden vaikutusten vuoksi.

Olen haastattelujeni avulla saanut selville joitain niitä asioita, joita alun perin aloin selvittämään. Haastattelujen edetessä olen jonkun verran muuttanut omaa toimintasuunnitelmaani siitä, mitä haluan saada selville, ja mielestäni valinta on onnistunut kohtuullisen hyvin. Haastateltavia olisin halunnut olevan enemmän, mutta heidän tavoitettavuudessa vuosia asumisen jälkeen on hankalaa. Nyt haastatteluihin suostuneet nuoret ovat aktiivisia ottamaan yhteyttä entisiin laitoksiinsa ja pitävät jonkin verran yhteyttä, ja näin ollen heidän saamisensa haastateltaviksi onnistui. Tuloksissa tämä näkyy positiivisena, kun mietitään prosessin onnistumista. Niitä nuoria, joiden itsenäistyminen ja asuminen ei onnistunut suunnitelmallisesti, on hyvin vaikea tavoittaa tai heidän kiinnostuksensa haastatteluihin ei ole riittävää. Olisi ollut merkittävää saada näitä negatiivisia kokemuksia enemmän, jotta tutkimus olisi ollut laaja-alaisempi. Asumisharjoittelussa asui vuosien varrella noin sata nuorta ja neljän nuoren saaminen haastatteluun oli tyydyttävää. Useamman nuoren saavuttaminen olisi vaatinut todella kovaa ja pitkäjänteistä työtä. Nyt näiden neljän haastateltavan saaminen haastateltaviksi vaati aikaa noin puoli vuotta. Haastatteluihin olisi ollut yhteystiedot muutamalle nuorelle, mutta heidän tavoittamisessa en syystä tai toisesta onnistunut. Osalla puhelinnumero tai osoite oli vaihtunut, ja näin ollen he olivat tavoittamattomissa.

Haastateltavat olivat kaikki eri aikaan asumisharjoittelun varsinaisen suunnitelmallisen työn ajalta eli vuosien 2004–2008 välillä, joten tältä osin pidän tutkimustulosta riittävän kattavana. Haastateltavat eivät tunteneet toisiaan, ja osin tästäkin syystä halusin toteuttaa haastattelut yksilöhaastatteluina, jo heidän yksityisyyden suojaansa kunnioittaen. Alun perin olin suunnitellut toteuttavani kaksi erillistä ryhmähaastattelua useampi nuori kerrallaan. Sen avulla olisi keskustelu voinut lähteä paremmin liikkeelle, ja olisin voinut mahdollisesti saada negatiivisiakin seikkoja selkeämmin esille.

Onko asumisharjoittelusta hyötyä, jos nuori on muuttamassa tukiasuntoon? Näkisin, että opinnäytetyöni valossa asumisharjoittelusta on paljon hyötyä tu-

kiasuntoon muuttaessa, kun tarkastellaan nuoren kehitystä yksilöllisesti. Asumisharjoittelu tarjoaa nuorelle yksilöllisen, turvallisen ympäristön itsenäistymiselle. Ohjaajan antama tuki on todella merkittävässä roolissa, kun nuori ottaa ensiaskeleitaan kohti itsenäistä elämää ja kokeilee omien siipiensä kantavuutta. Nallen tapauksessa nuorten saama tuki muilta asumisharjoittelussa asuvilta nuorilta ei tutkimuksen valossa noussut kumminkaan niin merkittävään rooliin. Nuoret eivät kokeneet toisten nuorten tukea yhteisöasumisessa niin merkittävästi, kuin ohjaajan tuki heille oli ollut. Jotkut haastateltavista jopa toivat ilmi, että muiden nuorten elämäntapa häiritsi heidän asumistaan varsinkin yöaikaan, kun ohjaajaa ei ollut paikalla. Tämä seikka olisi tärkeää ottaa huomioon suunniteltaessa yhteisömuotoista asumisharjoittelua. Tutkimuksessani olisin voinut vielä selvittää miten nuorten vaihtuvuus ja eri aikaan tapahtuvat siirtymät vaikuttivat heidän elämäänsä.

Mitä taitoja nuoret saavat asumisharjoittelussa? Nuoret olivat haastattelujen mukaan saaneet riittävästi tukea kodinhoidollisten asioiden opetteluun. Haastateltavien oma motivaatio oli ollut suuressa roolissa asumisen aikaisten onnistumisten näkymisessä. Nuoret kertoivat neuvoista ja opettamisesta olleen hyötyä, vaikka heitä ei asumisaikana nämä niin paljoa kiinnostaneet.

6.7 Tulosten tarkastelu ja jatkotutkimusehdotukset

Tutkimustulokset osoittavat, että asumisharjoittelulle on tarvetta nuorisokodin ja tukiasunnon siirtymävaiheessa, jotta saadaan selville nuoren omat valmiudet siirtyä itsenäiseen elämään. Jo näin pienellä otannalla on osoitettu se, että yksilöllisesti etenevä itsenäistymisprosessi on tärkeää ottaa huomioon. Jatkotutkimusaiheena asiaa voisi lähteä tutkimaan syvemmin, jos mahdollista, aloittamalla suoraan laitoksesta tukiasuntoon muuttavien nuorien seurannan. Olisi mielenkiintoista nähdä tuloksia muutaman vuoden seurannan tuloksena. Myös eri asiantuntijoiden haastattelu olisi hyvä saada mukaan tutkimukseen. Esimerkiksi tukiasuntojen sosiaaliohjaajien haastattelu, siitä miten he kokevat nuorten osaamistason asumisharjoittelusta muutettaessa verrattuna suoraan nuorisokodin osastolta tukiasuntoon muuttaviin. Myös lomakehaastatteluna toteutettava

tutkimus systemaattisesti kaikista laitoksesta pois muuttavilta nuorilta voisi tulla kyseeseen. Lomakkeella voitaisiin nopeasti ja helposti selvittää nuorten kokemuksia ja osaamistasoa. Yhtenä jatkotutkimusaiheena näkisin nuorten koulutautumisen ja työllistymisen tukiasumisen aikana.

6.8 Oman ammatillisen kehittymisen pohdintaa

Kun opinnäytetyötä lähestyy sosionomin kompetenssien (2010) näkökulmasta, tulee työn kautta selkeästi esiin se kuinka nuoret on otettu huomioon tutkimusta tehdessä. Olen työssäni pyrkinyt edistämään tasa-arvoa ja suvaitsevaisuutta, ottamalla nuoret vastaan yksilöinä ja kyseenalaistamatta kenenkään henkilökohtaisia valintoja elämässä. Olen myös työni kautta oppinut refleктоimaan omaa eettistä näkemystäni lastensuojeluun, sekä myös asiakastyön näkökulmasta oppinut tunnistamaan ihmiskäsityksiä ja omaa arvomaailmaa, kun työskentelen vaativassa työssä. Olen osallistanut nuoria mukaan vaikuttamaan muiden heidän jälkeensä mahdollisesti asumisharjoittelunuorten elämää, jotta heidän olonsa olisivat laitoksessa huomioitu mahdollisimman hyvin. Hienovaraisesti tunnustellen asiakkaan voimavaroja ja niitä hyödyntäen olen pyrkinyt tutkimaan nuoren kasvua ja kehitystä. Opinnäytetyötä jatkossa hyödyntävät tahot voivat toimia tavoitteellisemmin erilaisten lastensuojeluasiakkaiden kanssa työskennellessä.

Työssä on tuotu esille asiakasprosessin eri vaiheita ja olen vielä lisää syventänyt omaa ammatillista osaamista juuri tällä alueella. Olen myös suhtautunut kriittisesti niihin kehityshaasteisiin jota löysin vielä työtä tehdessäni, ja tutkinut aiheita lisää jotta niistä on päästy selkeyteen työn kautta. Olen sisäistänyt tutkivan ja refleктоivan otteen tehdä työtä jotta kehittyisin jatkossakin, koska työ ei koskaan lopu, vaan työn kautta elinikäinen oppiminen on saanut uudet lähtökohdat, joita hyödyntäen olen valmis kohtaamaan asiakastyön tuomat haasteet. Palveluverkostoja on työssä lähestytty ammatillisesti ja juuri kohteena olevat nuoret huomioiden.

LÄHTEET

- Aalberg, Veikko & Siimes, Martti, A. 1999. Lapsesta aikuiseksi. Nuoren kypsyminen naiseksi tai mieheksi. Helsinki. Nemo.
- Ahlroth, Eija & Kurganova, Galina. 2007. Lastensuojelun työmenetelmiä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto.
- Anttila, Raija. 2005. Persoona 2: kehityspsykologia. Helsinki. Edita Prima Oy.
- Arnett, Jeffrey Jensen. 2000. Emerging adulthood. A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist* 55 (5), 469–480.
- Erikson, Erik, 1982. Lapsuus ja yhteiskunta. Jyväskylä. Gummerus.
- Eskola, Jari; Suoranta, Juha. 1999 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere. Vastapaino.
- Harmaala, Riitta, 2004. Asumisharjoittelu. Iaitosnuoren ensimmäinen askel kohti itsenäisyyttä. Opinnäytetyö. Helsinki
Helsingin kaupungin verkkosivut. viitattu 14.10.2010
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena, 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki. Yliopistopaino
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena. 1985. Teemahaastattelu. Jyväskylä. Gaudemus
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula. Tutki ja kirjoita. 2004. Jyväskylä.
- Isotalo, Kaisa; Kinnunen, Saara. 2004. Omaan kämppään. Helsinki. Kirjapaja Oy
- Jälkihuollon tukiasuminen ja sen järjestäminen. 2011. Pysyväisohje. Sosiaalivirasto. Helsinki. Helsingin kaupunki.
- Jälkihuollon tukiasunnot perehdytyskansio, i.a.
- Kantonen, Jenna, 2011. Nuorten kokemuksia itsenäistymisen tukemisesta sijaishuollossa. opinnäytetyö. Vaasan ammattikorkeakoulu. Vaasa
- Korhonen, Suvi. 2010. Jälkihuolto-ikäisten kokemuksia tukiasumisen suunnitelmasta. Helsinki. Helsingin yliopisto.
- Laaksonen, Sari (toim.) 2004. Jälkihuolto-opas. Lastensuojelun keskusliitto. Helsinki
- Lastensuojelu 2010 Tilastoraportti 29/2011, 20.10.2011. Suomen virallinen tilas-

- to, Sosiaaliturva 2011. THL
- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.
- Lastensuojelun käsikirja 2007. viitattu 5.5.2012
- Leskinen, Jaakko (toim). Laadullisen tutkimuksen risteysasemalla. 1995. Helsinki.
- Mäkinen, Olli 2006: Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.
- Mäkitorpan nuorisokodin laatukäsikirja. 2010. Helsingin kaupunki.
- Nuorisokotien asumisharjoittelun ohjeet. 2010. Helsingin kaupunki.
- Nurmi, Jari-Erik; Ahonen, Timo; Lyytinen, Heikki, Lyytinen; Paula, Pulkkinen, Lea & Ruoppila, Isto. 2006. Ihmisen psykologinen kehitys. Helsinki. WSOY.
- Reinikainen, Sarianna. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsinki. Yliopistopaino.
- Räty, Tapio, 2007. Uusi lastensuojelulaki, Helsinki: Edita
- Silbereisen Rainer & Kracke, Bärbel 1997. Self-Reported Maturational Timing and Adaptation in Adolescence. Teoksessa: John Schulenberg, Jennifer Maggs & Klaus Hurrelmann. Health Risks and developmental transitions During Adolescence. Cambridge University Press, 85–109
- Sosiaaliportti verkkosivut. viitattu 14.10.2011
- Timonen-Kallio Eeva. 2000. Itsenäisen elämän AB. Umbrella -työkirja menetelmän käsikirja. Turku.
- Umbrella-työkirja 2000. Lastensuojelun uudet keinot kehiin.
- Varsinais-Suomen Lastensuojelukuntayhtymä. Itsenäistyvän nuoren roolikartta. verkkosivut viitattu 15.2.2012

Liite 1

Asumisharjoittelu ohjaajan viikkosuunnitelma. 2008

Maanantai	Tiistai	Keskiviikko	Torstai	Perjantai	Lauantai	Sunnuntai
Työntekijä Nalleen -> viikonaloitus	Tiistaipalaveri (ohjaajat) *Aohjaajat: toinen aamussa toinen illassa	Yt-Palaveri 1krt.kuussa a Siivouspäivä 18-> ”siivouskahvit”	Joka toinen torstai toiminta-ilta. Kokkausiltoja toimintapäivien lomaan.	Läsnäolo	*Aohjaajan työvuoro 10-18 tai 12-20 Läsnäolo	Jompikumpi aohjaajista iltavuorossa. -viikonlopun tunnelmat -alkavan viikon suunnittelu/motivointi

Ogelistä yökkö käy Nallessa kello 02.00 jälkeen pe ja la öinä!

Liite 2

TERVETULOA ASUMISHARJOITTELUUN

NUORET

- Asumisharjoitteluun tullessaan nuoret ovat pääsääntöisesti 17 vuotta täyttäneitä ja suorittaneet peruskoulun
- Nuori sitoutuu asumisharjoitteluun ja sen sääntöihin
- Nuorella on päiväohjelma tai suunnitelma päiväohjelmaksi

ASUMINEN

- Asumisharjoittelun asuntoina on sekä soluasuntoja että yksiöitä
- Yhdessä soluasunnossa asuu 2-3 nuorta.
- Soluasunnot ovat joko tyttö- tai poikasoluja
- Asumisharjoittelu voi kestää muutamasta kuukaudesta kahteen vuoteen

RAHA

- Nuoret saavat 461,05€ kuukaudessa
- Summa muodostuu esim. ruokarahoista, käyttövaroista ja matkakortista
- Nuoren muut tulot voivat vaikuttaa asumisharjoittelusta saatavaan summaan
- Nuoret eivät maksa asumisharjoittelusta vuokraa

NUORI JA OHJAAJAT

- Asumisharjoittelussa nuorella on omaohjaaja
- Ohjaajat tekevät aamu- sekä iltavuoroja ja tapaavat nuorta sovitusti
- Ohjaajat auttavat nuorta hoitamaan asioitaan

SÄÄNNÖT

- Asumisharjoitteluasunnoissa ei saa käyttää eikä säilyttää päihteitä
- Tupakointi asunnoissa on kielletty
- Nuoret sopivat kavereiden vierailuista ohjaajien kanssa
- Asumisharjoitteluun ei voi tuoda lemmikkieläimiä

Liite 4

JÄLKIHUOLLON SOSIAALIOHJAUKSEN SUUNNITELMAN OHJEISTUS

1.TAVOITTEET JA MENETELMÄT / KEINOT

Asuminen

Vuokra
Kodinhoito
Varoitukset/huomautukset
Asiointi (esim. huolto, isännöinti, tilapalvelu)
Jos asiakas on hakija kirjataan muuttoaikataulu

Verkosto

Perhe, ystävät
Viranomaiset

Koulutus ja työ

Työhönohjaus
Armeija
Asiointi (esim. kela, työkkäri)

Talous

Tulot/tuet
Laskut
Velat
Asiointi (esim. sosiaaliasema, kela, pankki, ulosottovirasto)
Rikokset (esim. rise)

Terveys

Perussairaudet ja lääkitys
Päihteet
Mielenterveys
Asiointi (esim. terveysasema, psyk.pol, nuorten kriisipiste, nuori-

soasema, päpsy)

Vapaa-aika

Harrastukset

Työntekijä kirjaa, jos eriävät näkemykset tavoitteista kuin asiakkaalla

2.ARVIINTI

Tarkistus vähintään kaksi kertaa vuodessa

Pvm ja läsnäolijat

Liite 5

Asumisharjoittelusta aikuisuuteen
-teemahaastattelun kyselylomake

- Miten sinua neuvottiin kodinhoidollisissa tmv asioissa ennen siirtymistäsi asumisharjoitteluun?
- Minkä ikäinen olit kun muutit asumisharjoitteluun? mikä on mielestäsi sopiva ikä asumisharjoitteluun?
- Olitko mielestäsi valmis muuttamaan? Saitko itse valita muutatko asumisharjoitteluun?
- Kuinka pitkään olit asumisharjoittelussa? onko siitä jo kulunut kauan?
- Kuinka pitkään asuit tukiasunnossa?
- Sujuiko asuminen tukiasunnossa suunnitelmallisesti?
- Oliko sijoitus asumisharjoitteluun mielestäsi hyvä päätös?
- Miten koet hyötyneesi asumisharjoittelusta?
- Mitä käytännön taitoja opit asumisharjoittelussa?
- Kuinka usein tapasit omaohjaajaasi? Oliko tämä riittävä määrä?
- Entä sosiaalityöntekijäsi?
- Kerrottiinko sinulle riittävästi jälkihuollosta ennen tukiasuntoon muuttoa?
- Olisitko halunnut saada jostain asiasta enemmän tietoa/osaamista?
- Tukiasuntoon muutto, kuinka käytännön asiat sujui?
- Mitä teet nyt?
- Saitko riittävästi tietoa sosiaalisista etuuksista?

Arki asumisharjoittelussa:

aamu	->	ruokailu
päivä	->	koulu
ilta	->	kaverit
yö	->	nukkuminen

Pyykit, siivous